

Управление на оперативната памет

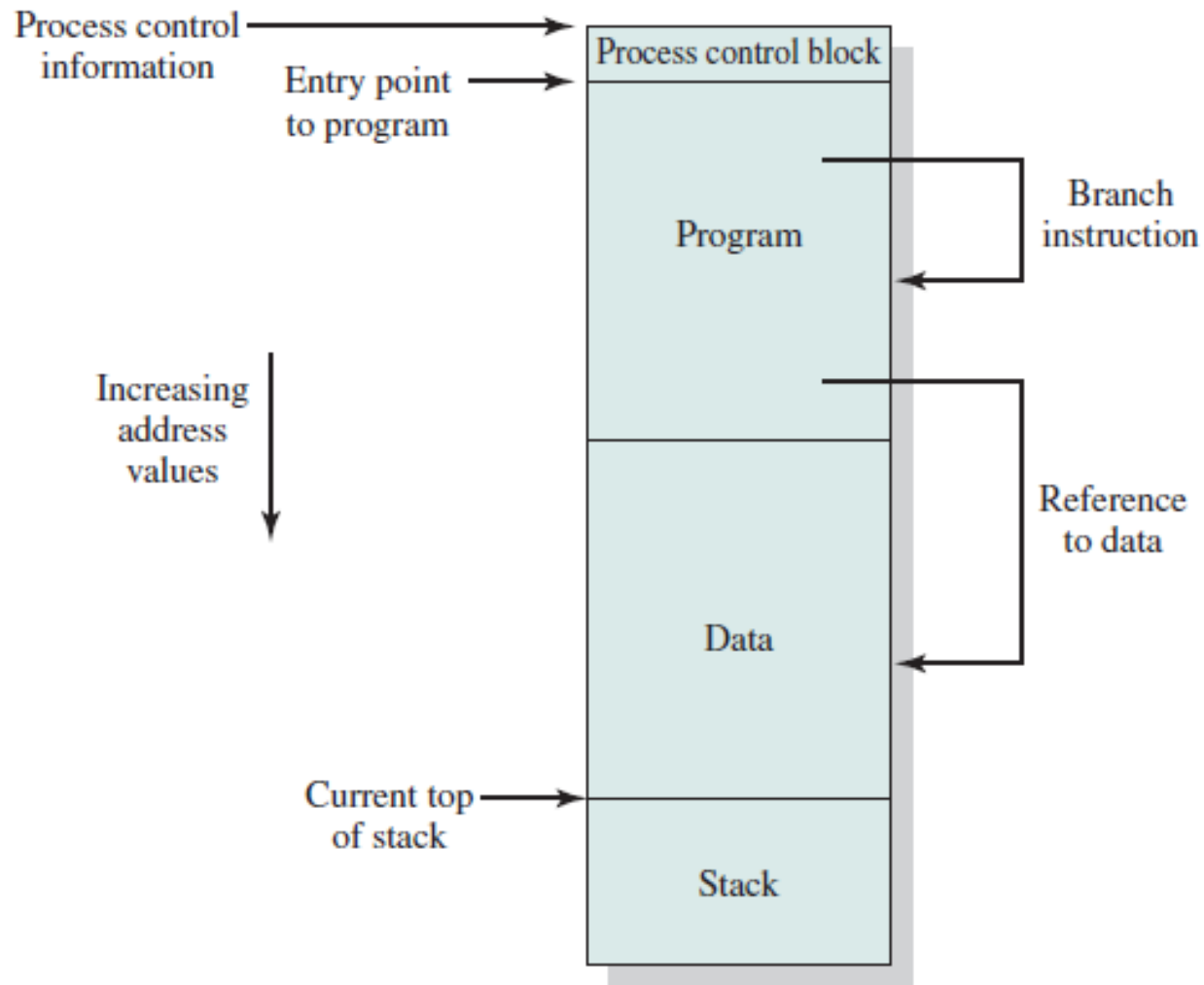
доц. д-р инж. Христо Вълчанов

<http://cs.tu-varna.bg>

Управление на паметта - изисквания

- Преместваемост
- Защита
- Споделяне
- Логическа организация
- Физическа организация

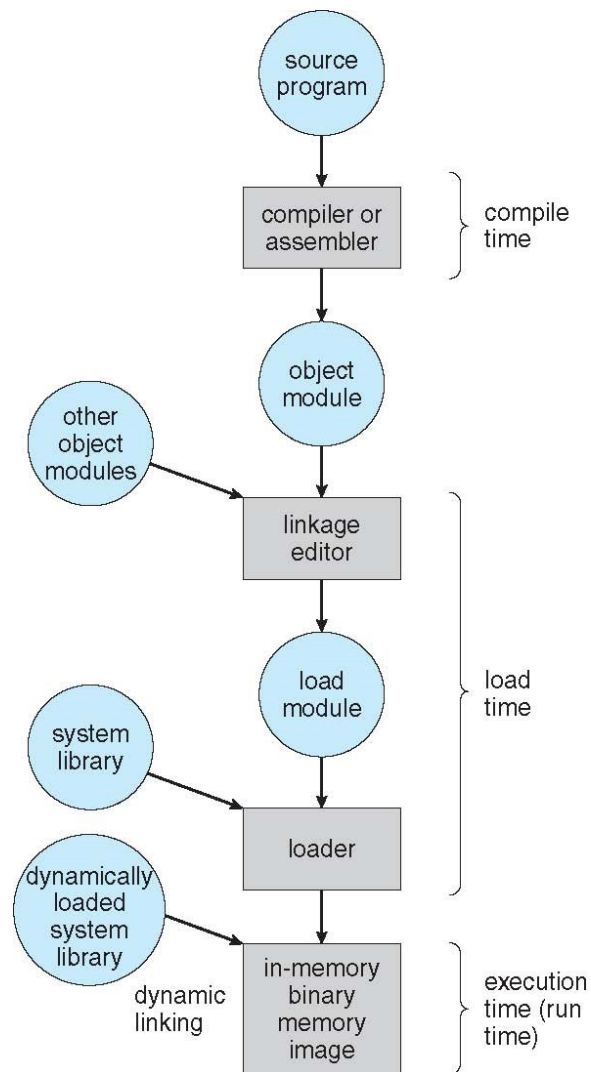
Изисквания към адресите на процес

Настройка на адресите в програмите

- **По време на компилация** – ако е известно предварително местоположението на програмата. Генерира се код в абсолютни адреси. При промяна на местоположението трябва да се прекомпилира.
- **По време на зареждане в паметта** - ако не е известно предварително местоположението на програмата. Генерира се код в преместваеми адреси.
- **По време на изпълнение** – адресите се изчисляват преди всяко обръщение към ОП. Изисква допълнителен хардуер.

Етапи на обработка на програма

Логически и физически адреси

- **Логически адрес** – генериран от CPU.
- **Физически адрес** – адрес от паметта

Те са:

- Едни и същи при настройка по време на компилация или зареждане;
- Различават се при настройка по време на изпълнение. В този случай логическият адрес се указва като **виртуален адрес**.

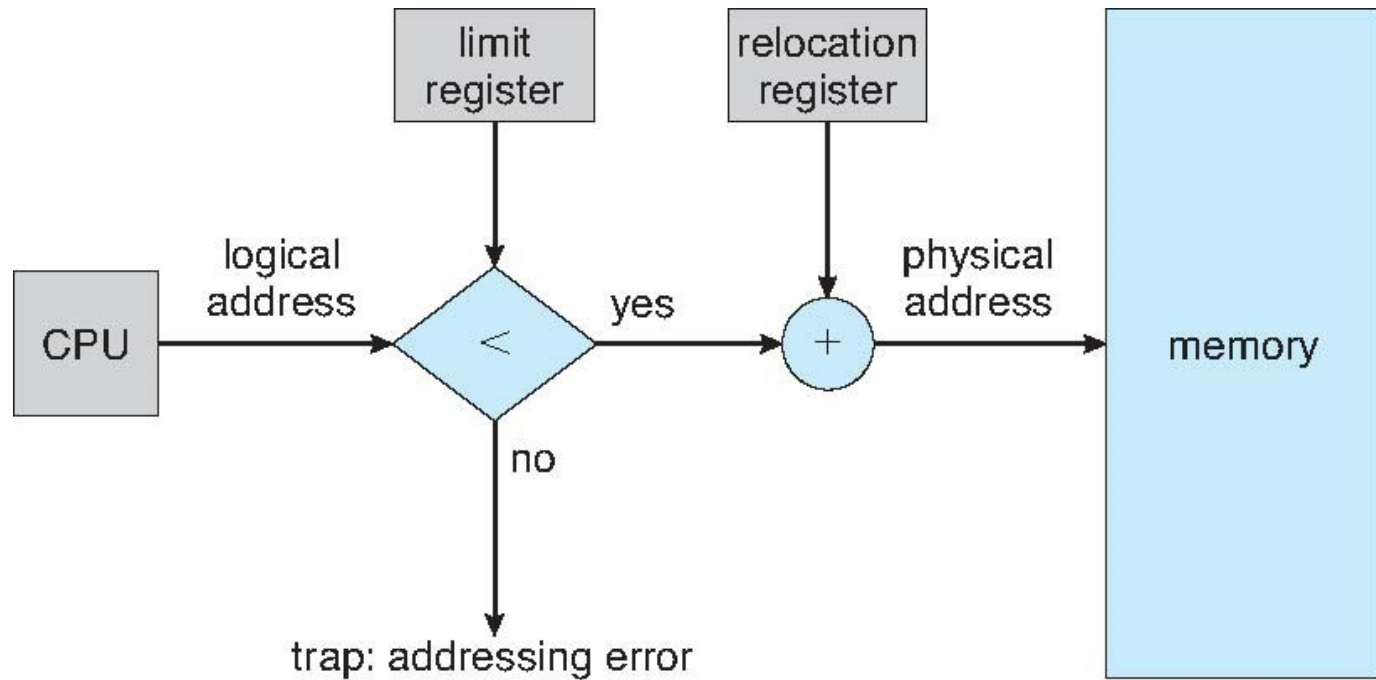
Организация на паметта

- ОП трябва да поддържа и потребителски и процеси на ОС
- ОП е ограничен ресурс – трябва да се заема ефикасно

Непрекъснатата организация на паметта

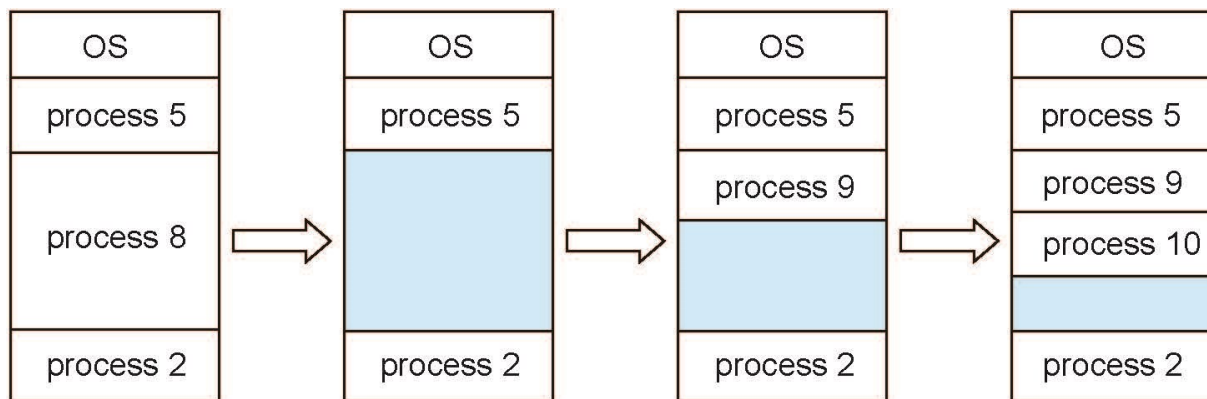
- ОП се разделя обикновено на два дяла:
 - Резидентна ОС, типично заемаща паметта в началото на адресното пространство
 - Потребителските процеси заемат горната част на паметта
 - Всеки процес се съдържа в единична непрекъсната секция от паметта
- Използват се регистри на преместване:
 - Базов регистър за начален адрес на разполагане;
 - Ограничителен регистър – всеки логически адрес трябва да бъде по-малък от стойността на този регистър

Непрекъснатата организация на паметта

Дялове на паметта

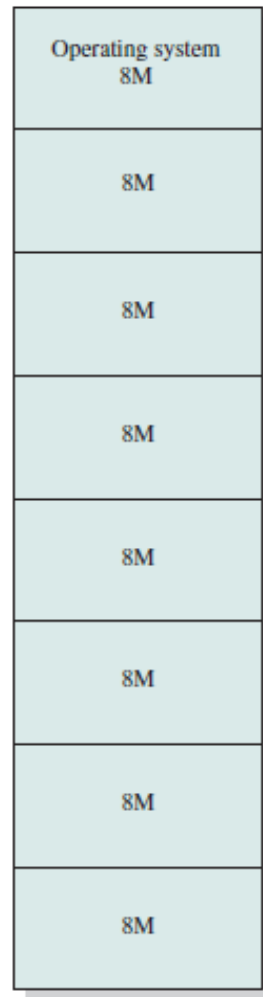
- Паметта за потребителските процеси се разделя на дялове.
- Всеки дял съдържа един процес.
- При завършване на процес, дялът се освобождава за друг процес.
- Възможност за получаване на фрагментиране

Фрагментиране на паметта

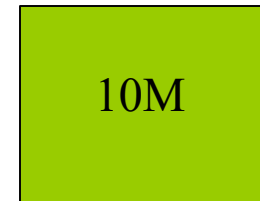
- **Външно** – общият обем памет е достатъчен за процес, но пространството не е непрекъснато и не може да се използва.
- **Вътрешно** – заетата памет в дяла е по-малка от неговия размер.

Дялове с фиксиран размер

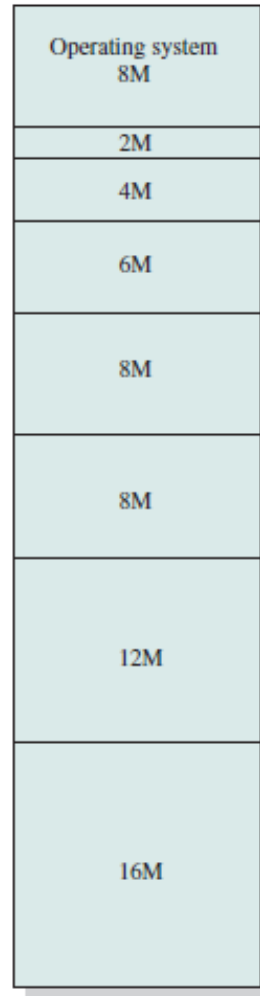

➤ Всички са с еднакъв размер

Нов процес

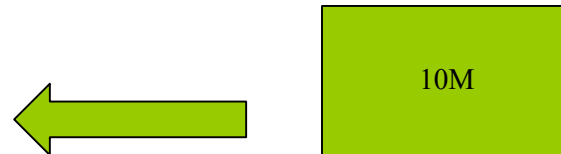

Дялове с фиксиран размер

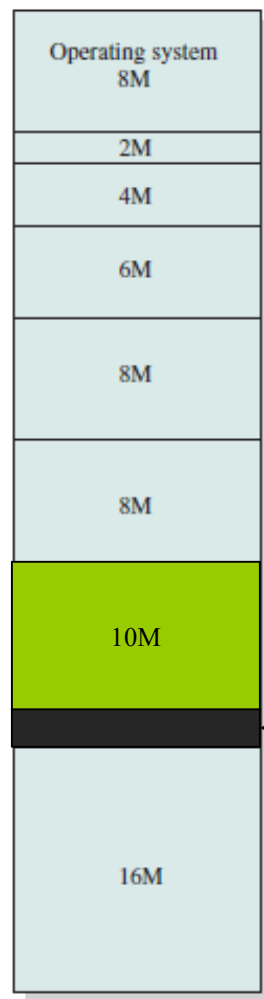

➤ Дяловете са с различен размер

Нов процес

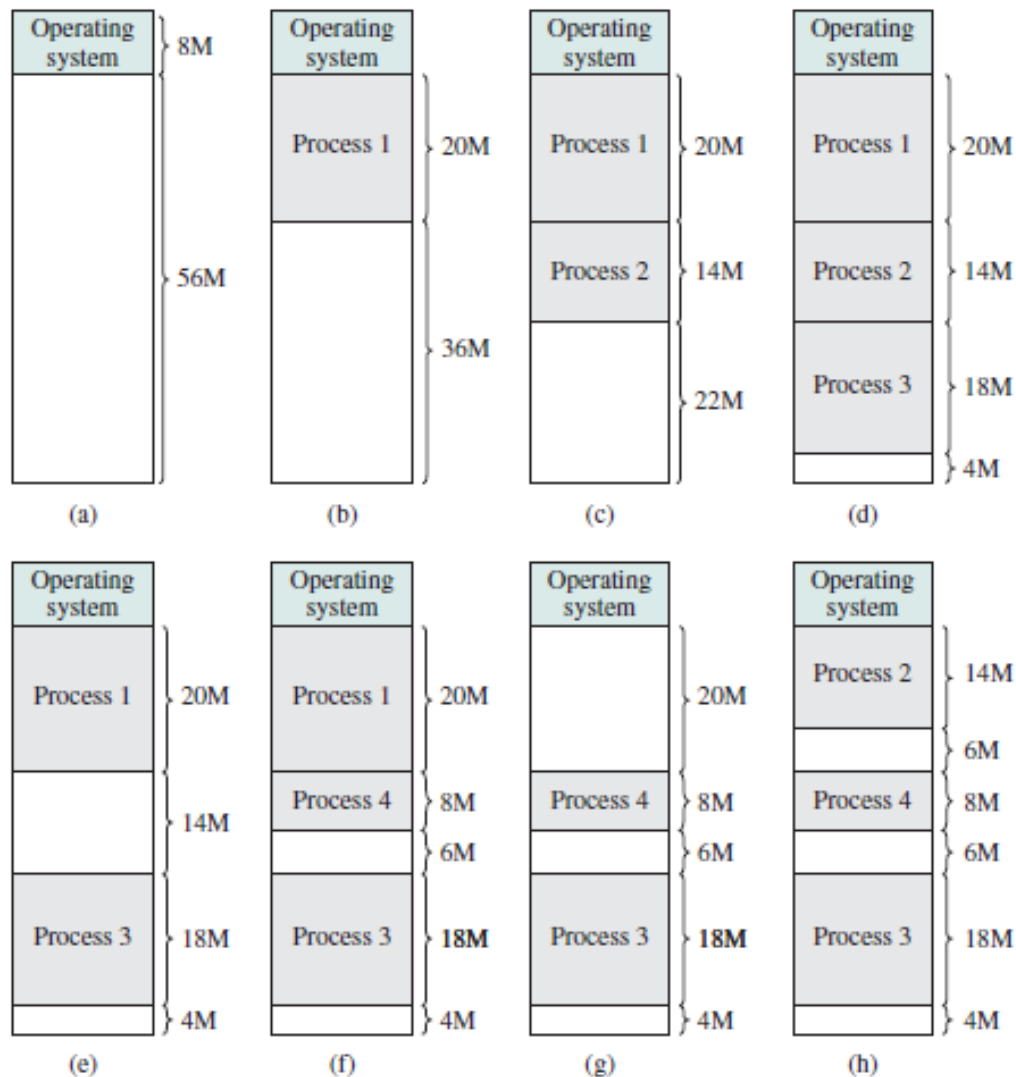

Вътрешна фрагментация

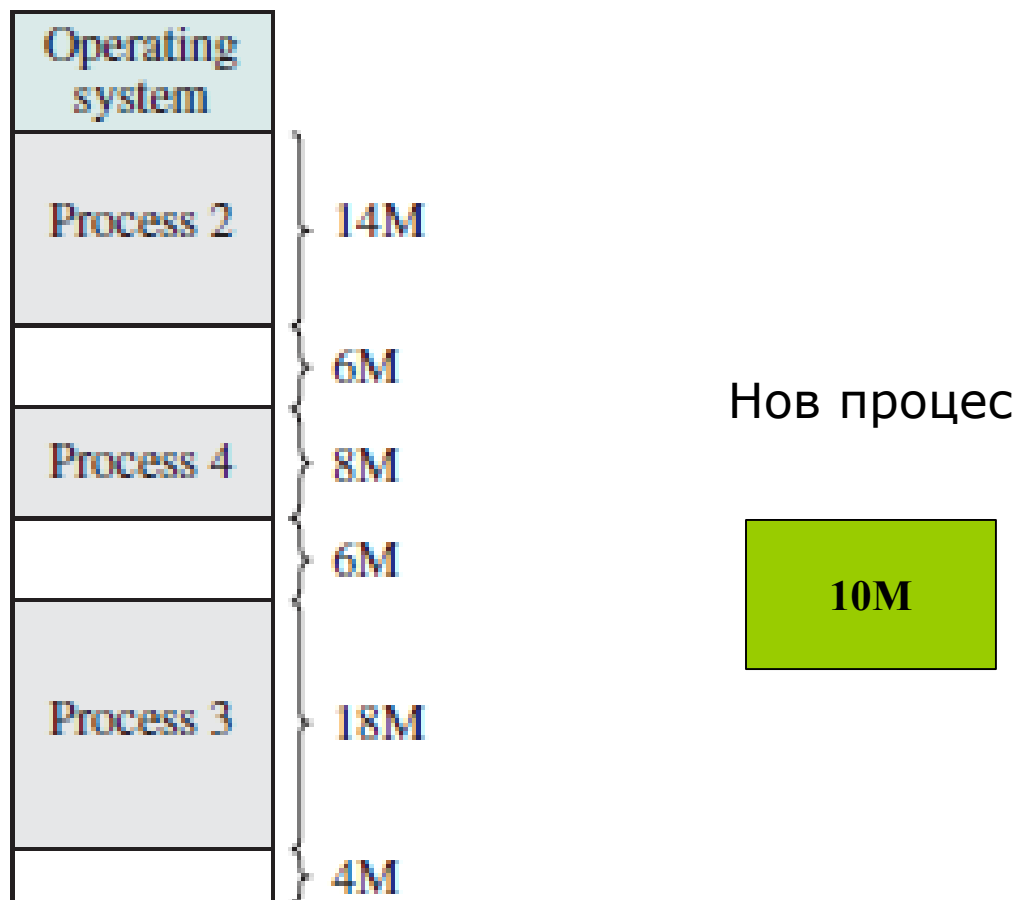

Вътрешно фрагментиране в дъла

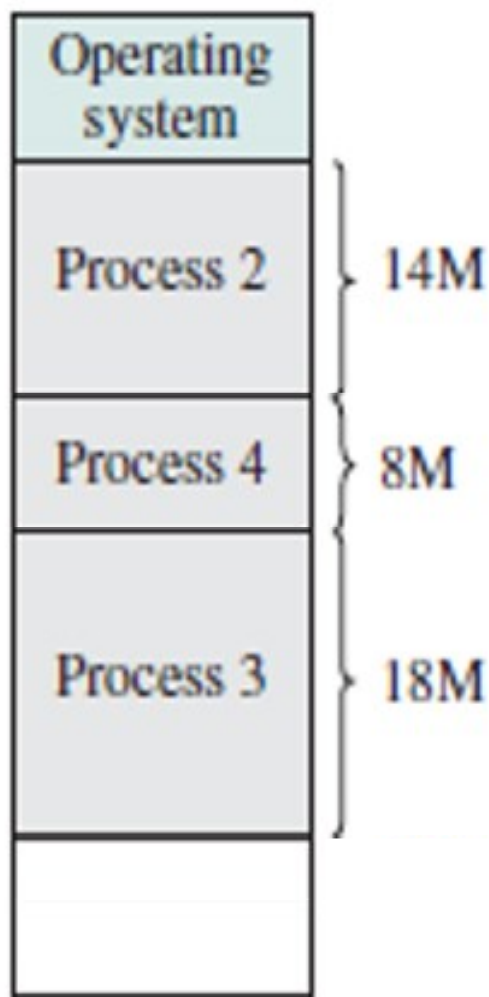
Дялове с динамичен размер

Външна фрагментация

Дефрагментиране на паметта

Странична организация на ОП

- Физическата памет се разделя на блокове с фиксиран размер – фреймове от 512 – 16Mb. Размерът на фрейма е степен на 2.
- Логическата памет се разделя на блокове със същия размер – страници.
- Използва се таблица на страниците за транслиране на логическия адрес.
- Елиминира се външната фрагментация.
- Възможна е вътрешна фрагментация.

Зареждане на процеси

Frame number	Main memory
0	
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	

(a) Fifteen available frames

Frame number	Main memory
0	A.0
1	A.1
2	A.2
3	A.3
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	

(b) Load process A

Frame number	Main memory
0	A.0
1	A.1
2	A.2
3	A.3
4	B.0
5	B.1
6	B.2
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	

(c) Load process B

Frame number	Main memory
0	A.0
1	A.1
2	A.2
3	A.3
4	B.0
5	B.1
6	B.2
7	C.0
8	C.1
9	C.2
10	C.3
11	
12	
13	
14	

(d) Load process C

Frame number	Main memory
0	A.0
1	A.1
2	A.2
3	A.3
4	
5	
6	
7	C.0
8	C.1
9	C.2
10	C.3
11	
12	
13	
14	

(e) Swap out B

Frame number	Main memory
0	A.0
1	A.1
2	A.2
3	A.3
4	D.0
5	D.1
6	D.2
7	C.0
8	C.1
9	C.2
10	C.3
11	D.3
12	D.4
13	
14	

(f) Load process D

Таблици на процесите

0	0
1	1
2	2
3	3

Process A
page table

0	—
1	—
2	—

Process B
page table

0	7
1	8
2	9
3	10

Process C
page table

0	4
1	5
2	6
3	11
4	12

Process D
page table

13
14

Free frame
list

Схема на транслиране

- Логическото адресно пространство е 2^m
- Размерът на страница е 2^n

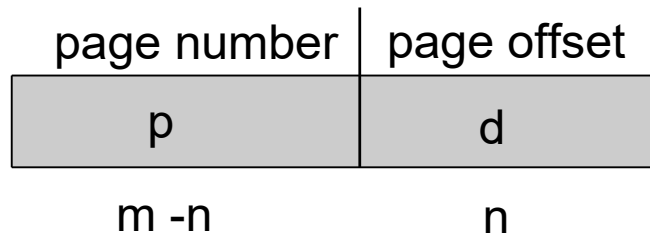
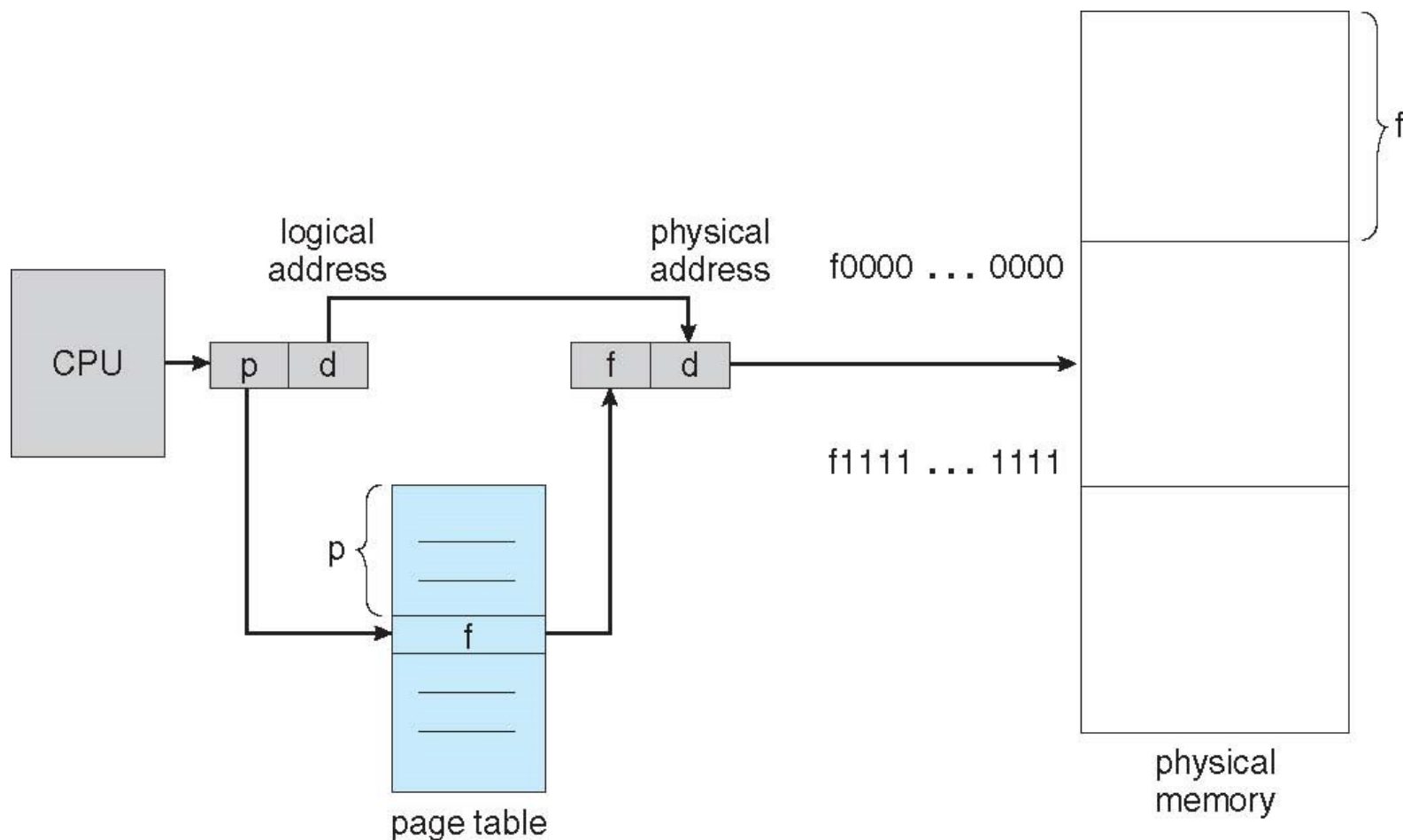
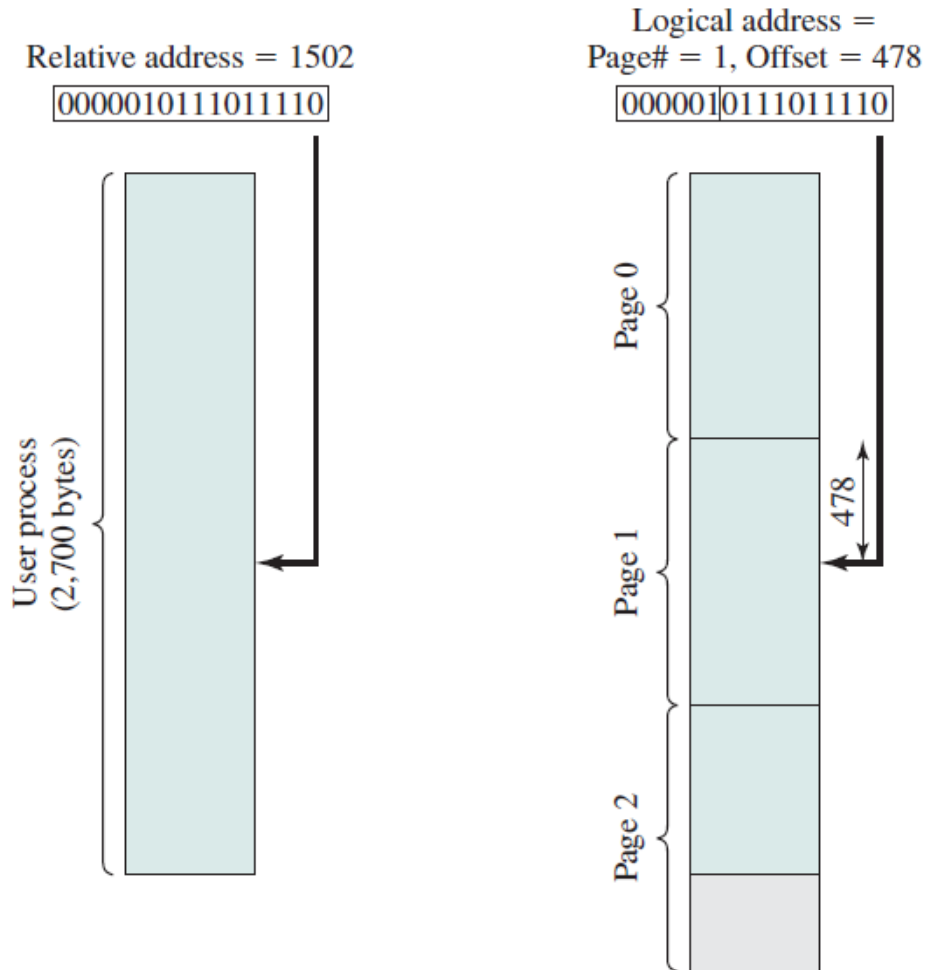

Схема на транслиране

Изчисляване на адресите

Асоциативна памет

- Ако таблицата на страниците е в ОП е необходим два пъти достъп до паметта – един за таблицата и един за инструкцията/данните.
- Използва се бърза кеш памет – Translation Look-aside Buffer (TLB).
- Асоциативна памет – паралелно търсене

Page #	Frame #

TLB транслиране

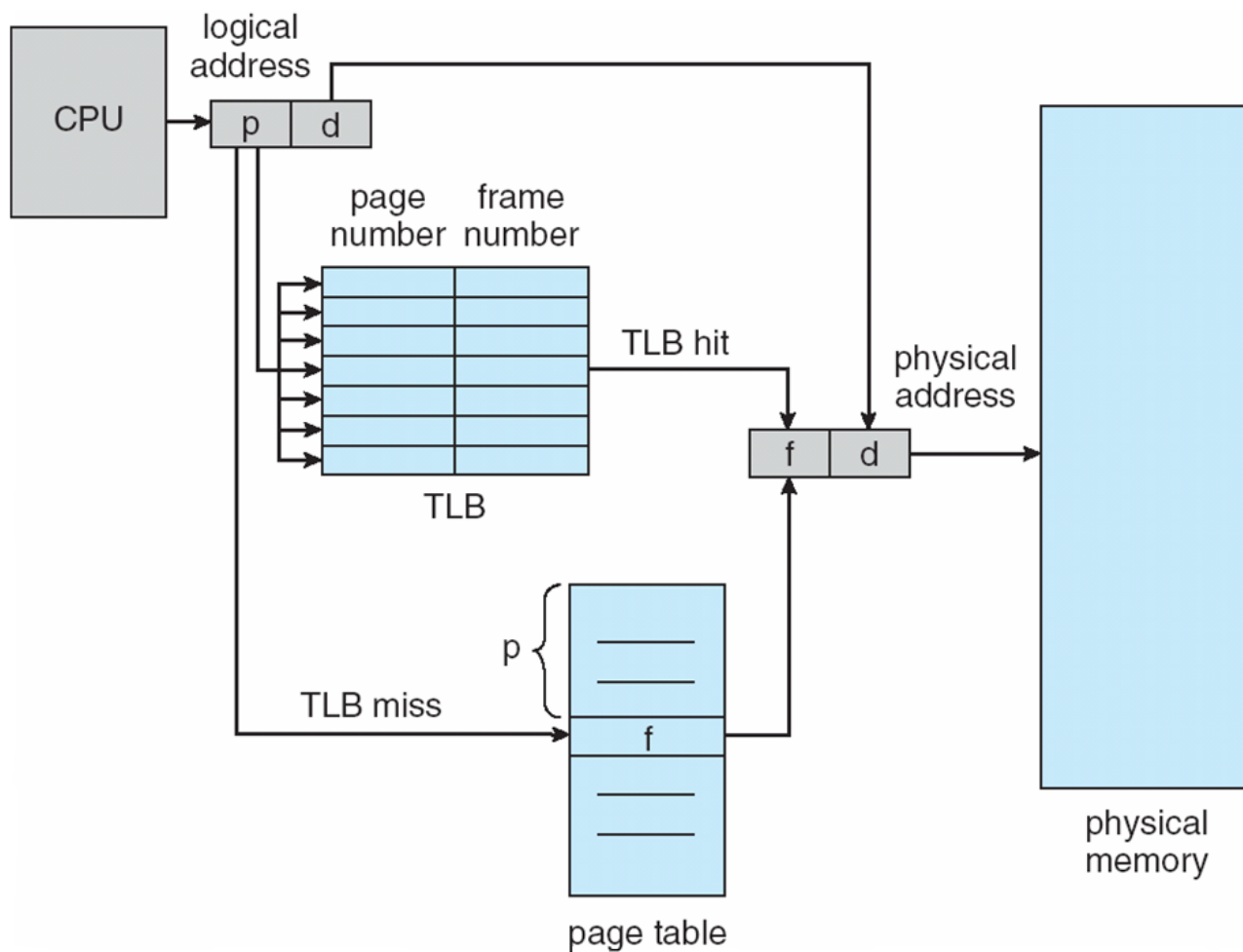

Таблица на страниците

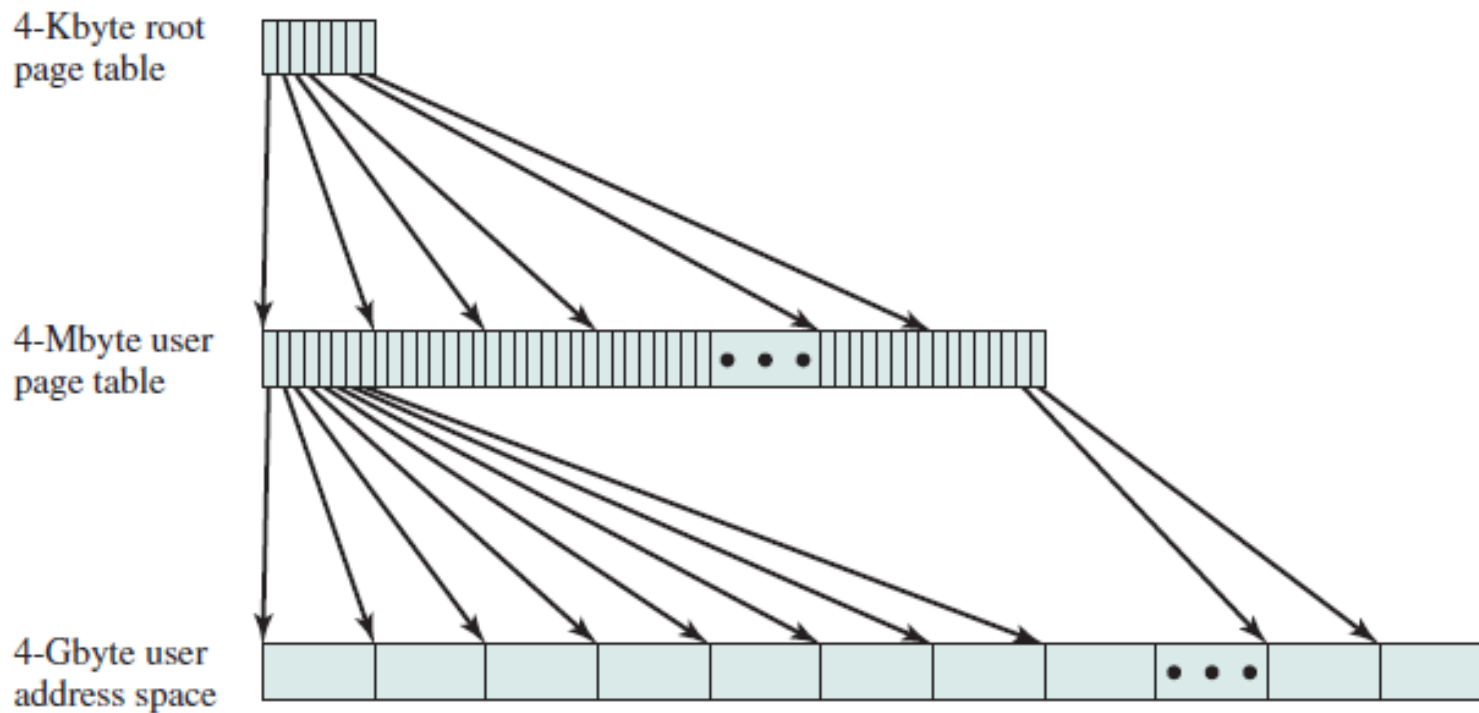
Използване на голям обем памет за таблиците.

Пример:

- Адресно пространство – 32 битово (2^{32});
- Размер на страница – 1K (2^{10});
- Брой елементи на таблицата – 4 милиона ($2^{32} / 2^{10}$);
- Всеки елемент е 4 bytes -> Размер на таблицата 16Mb.

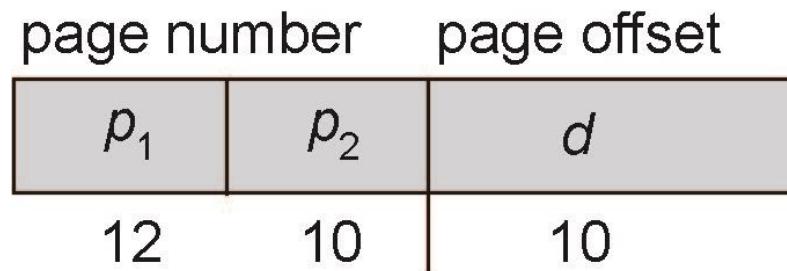
➤ При 64 битово адресно пространство?

Странициране на нива

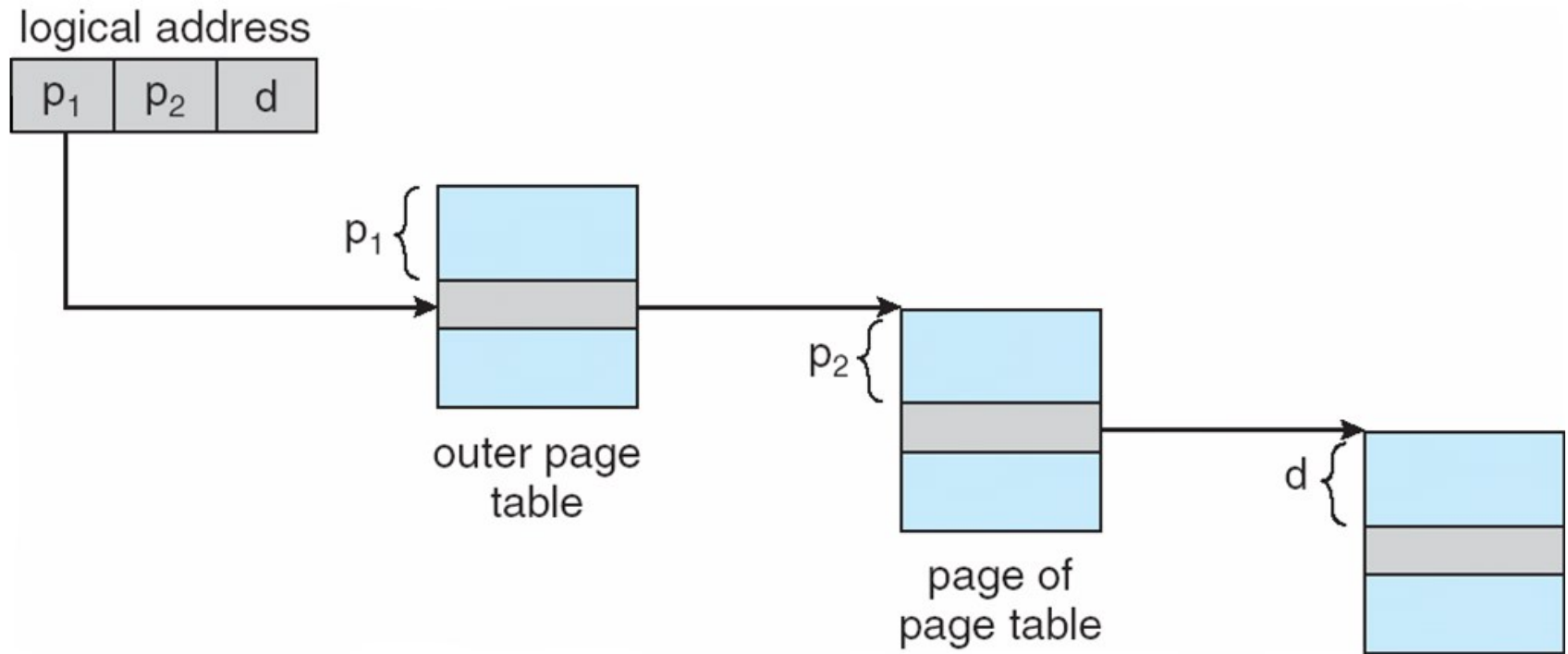
Странициране на две нива

- Логическият адрес (32 bits), страница 1K се разделя:
 - номер на страница (22 bits)
 - отместване в страница (10 bits)
- Номерът на страница се разделя:
 - номер на страница (12 bits)
 - отместване в страницата (10 bits)

- **Forward-mapped Page Table**

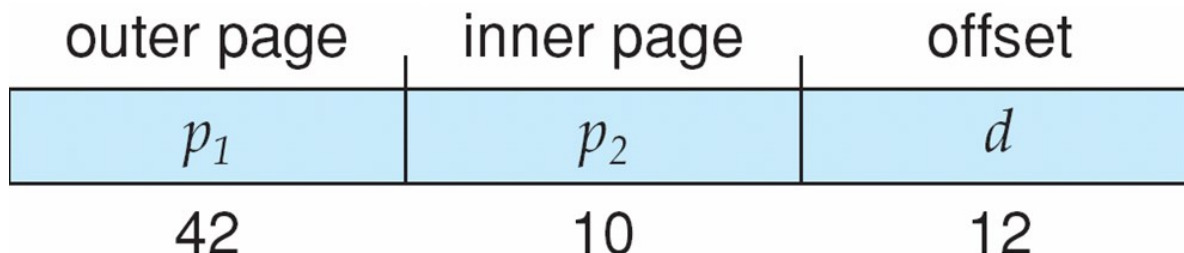
Адресна схема

Адресно пространство 64 bits

Пример:

- Странициране на две нива;
- Размер на страница – 4К (2^{12});
- Брой елементи на таблицата – 2^{52} ;
- Всеки елемент е 4 bytes
 - > inner table е с 2^{10} елемента
 - > outer table е с 2^{42} елемента

Странициране на три нива

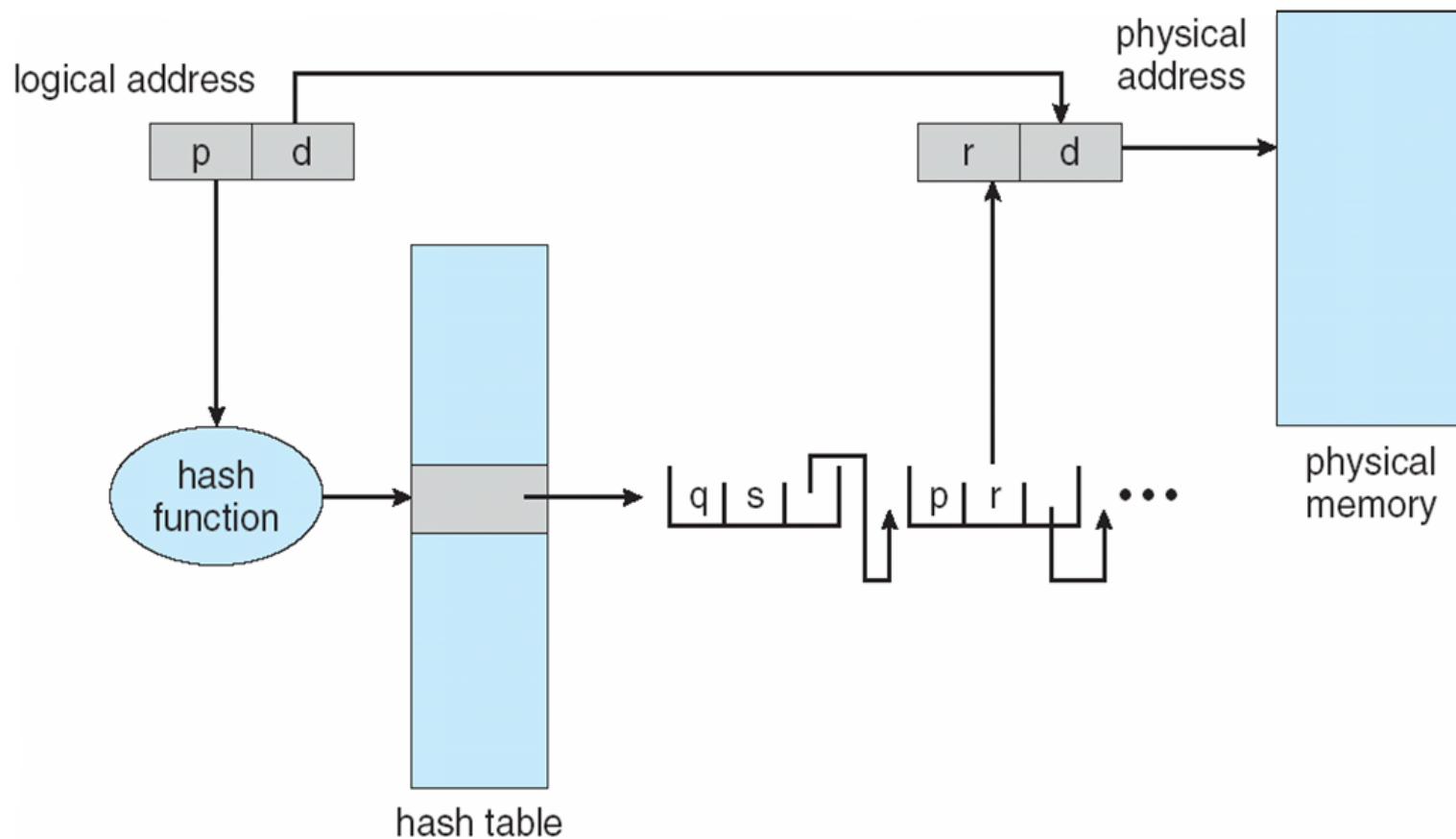
Разделяне на outer table:

2nd outer page	outer page	inner page	offset
p_1	p_2	p_3	d
32	10	10	12

- **Обем на outer table – 2^{32} bytes**
- **За получаване на физически адрес – 4 достъпа до паметта**

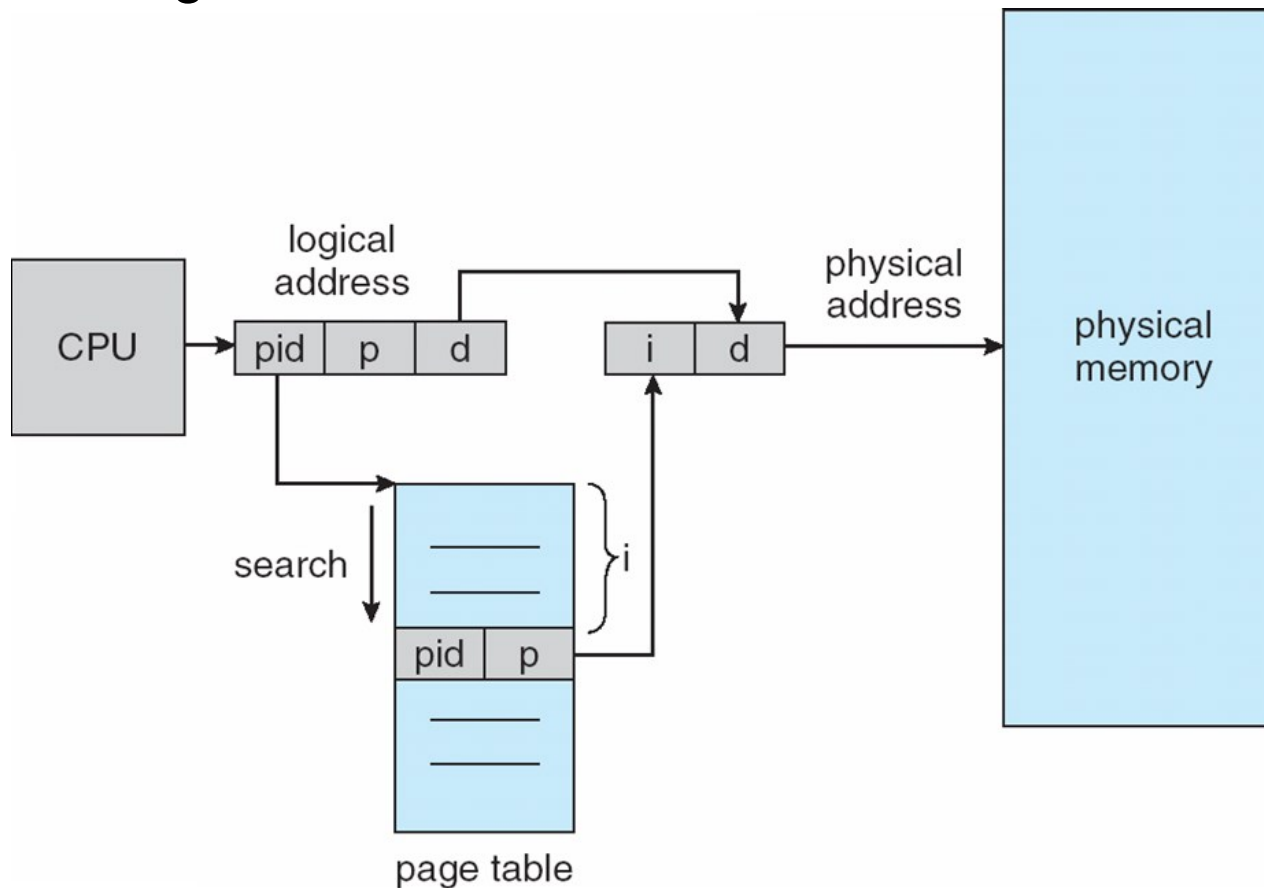
Адресни схеми при 64 bits

- Hashed Page Table

Адресни схеми при 64 bits

- Inverted Page Table

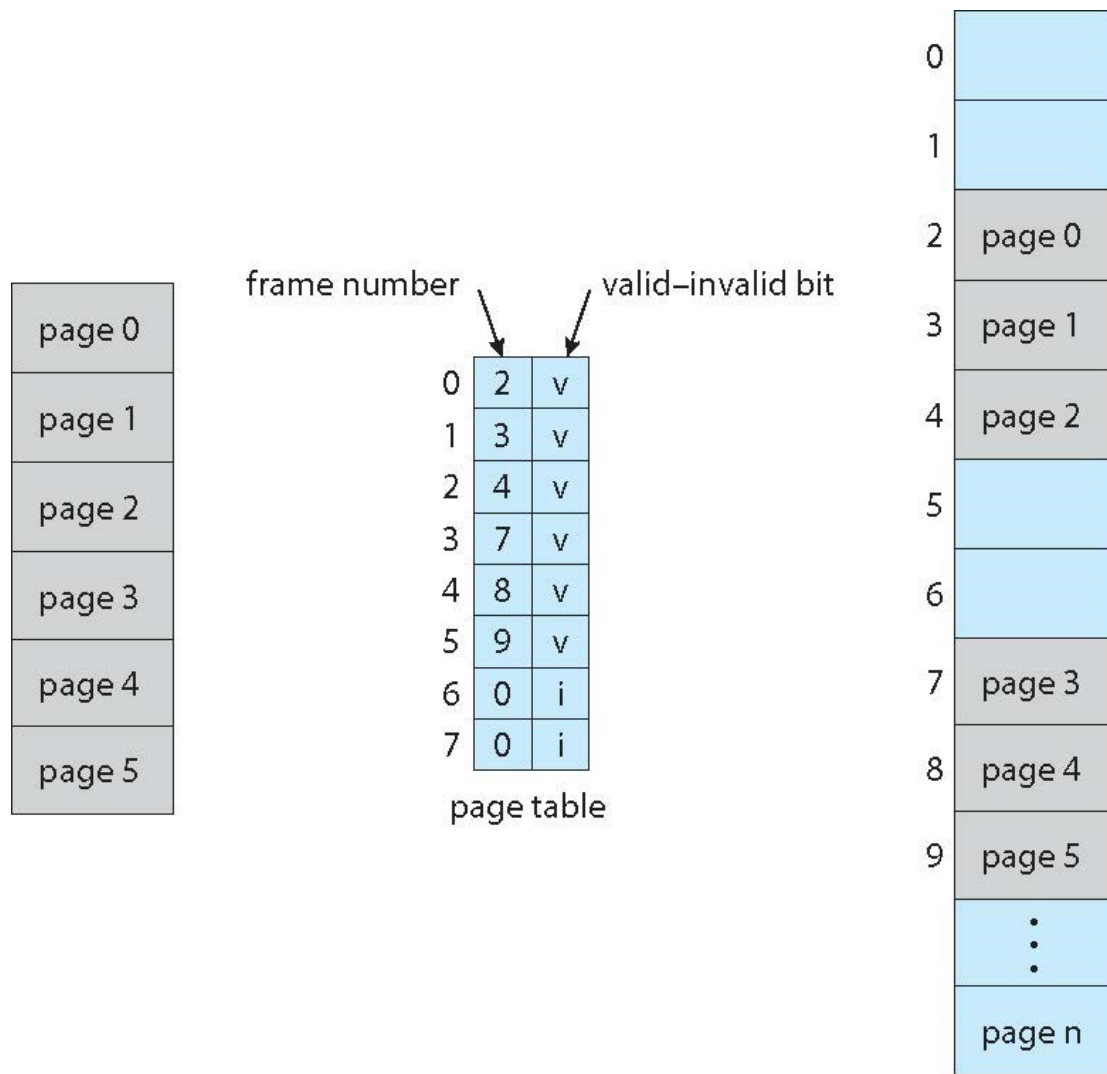
Защита на паметта

Реализира се чрез бит за защита, указващ дали за фрейм е разрешен достъп *read-only* или *read-write*:

- **Valid** – асоциираната страница е в логическото пространство на процеса;
- **Invalid** – страницата не е в логическото пространство на процеса.

В случай на нарушение - прекъсване към ядрото.

Защита на паметта (2)

Споделени страници

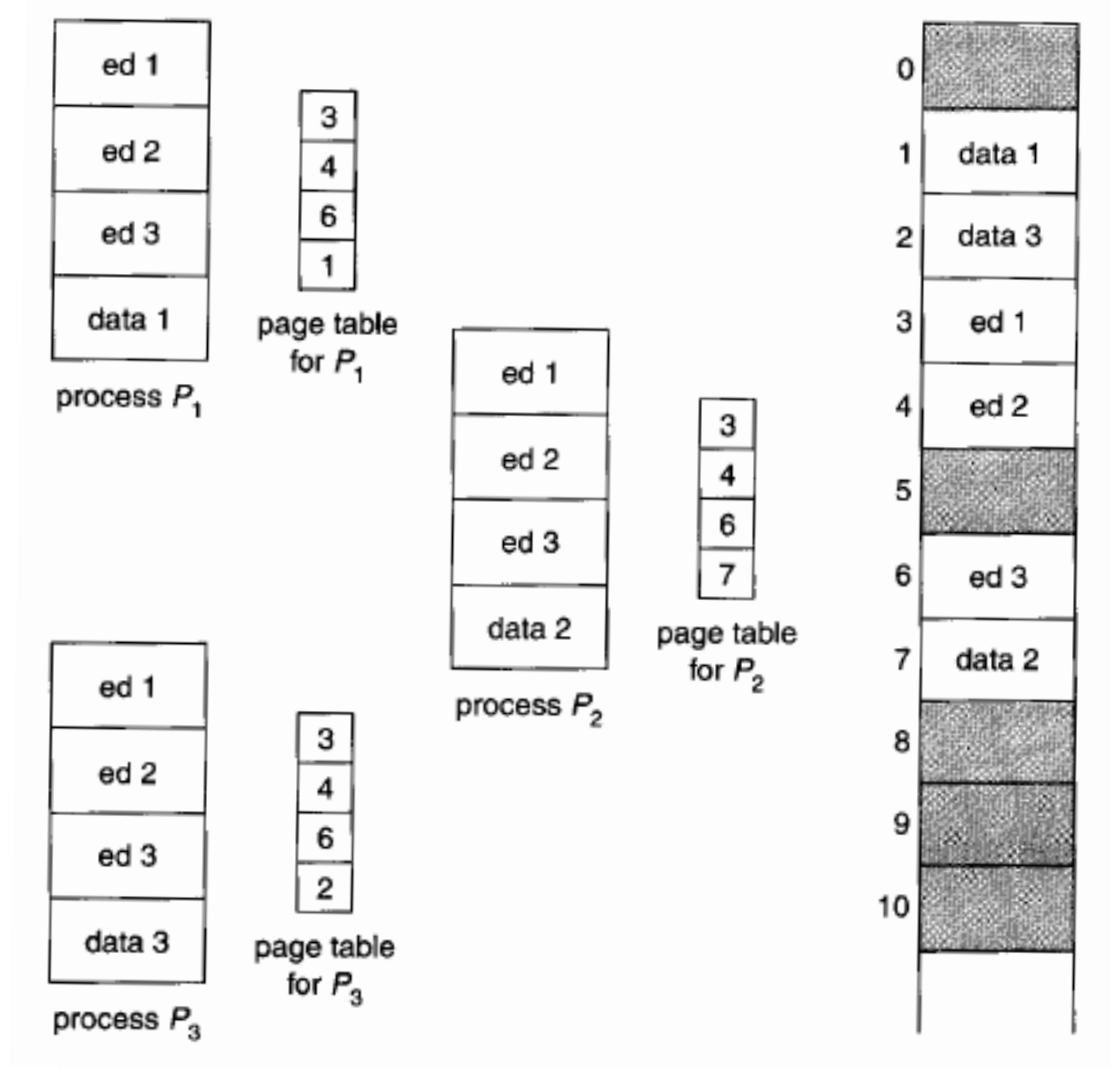
- **Споделен код**

- Едно копие на read-only (*reentrant*) код се споделя между множество процеси (редактори, компилатори и др.);

- **Собствен код и данни**

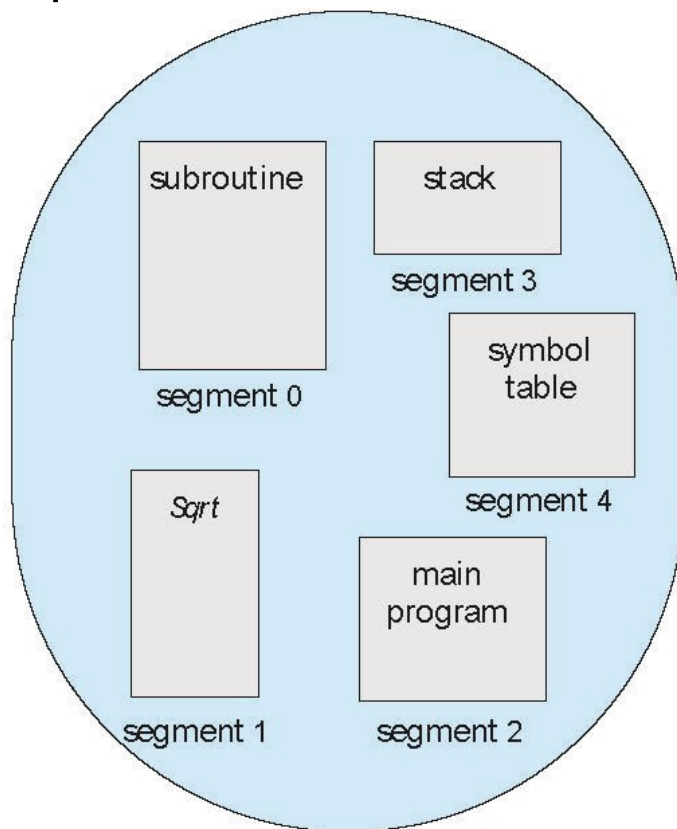
- Всеки процес съхранява отделно копие на код и данни;
- Страниците за този код и данни могат да са навсякъде в логическото пространство на процеса.

Споделени страници

Сегментна организация на ОП

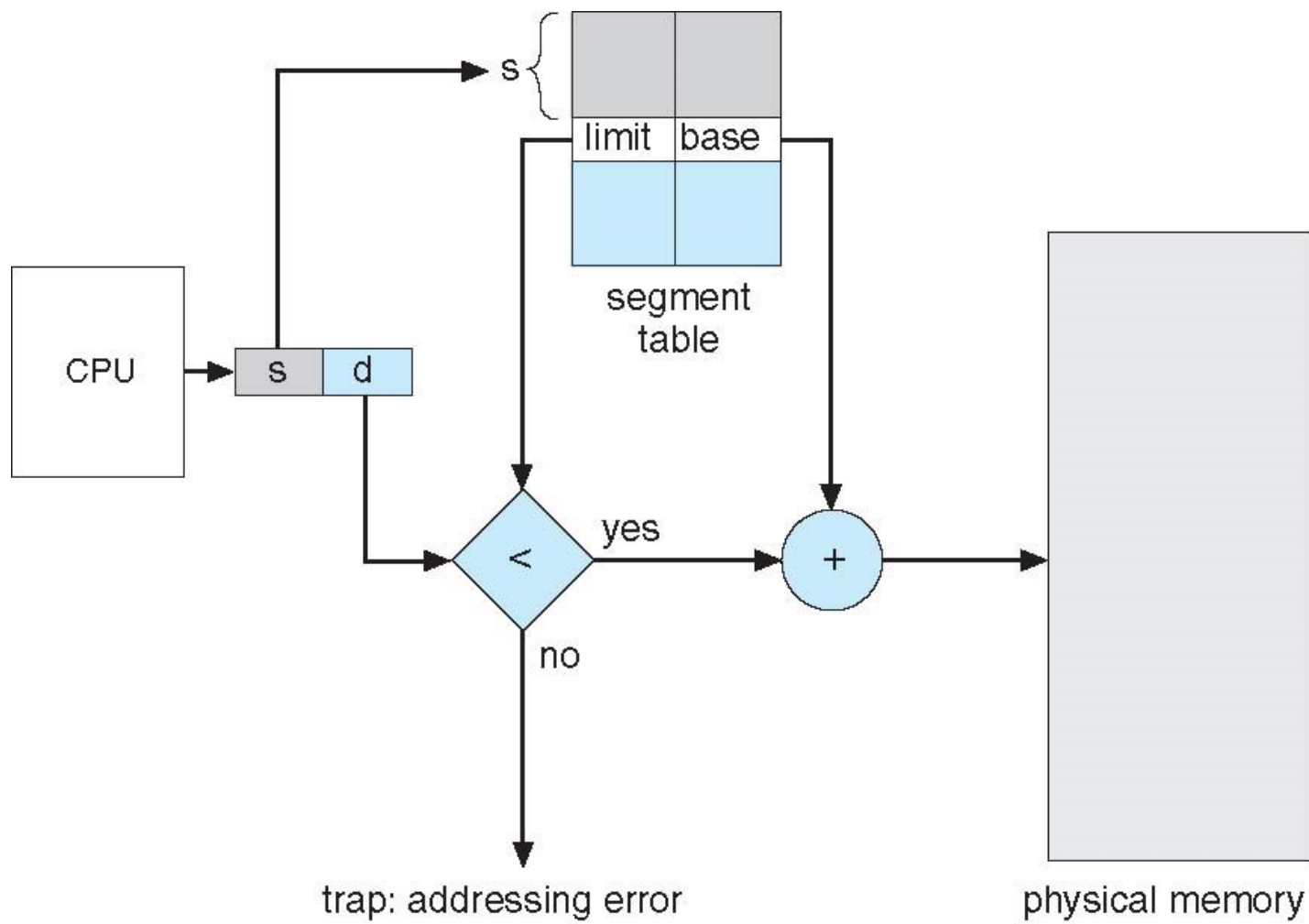
- Схема за управление на паметта, поддържаща гледната точка на потребител за паметта.

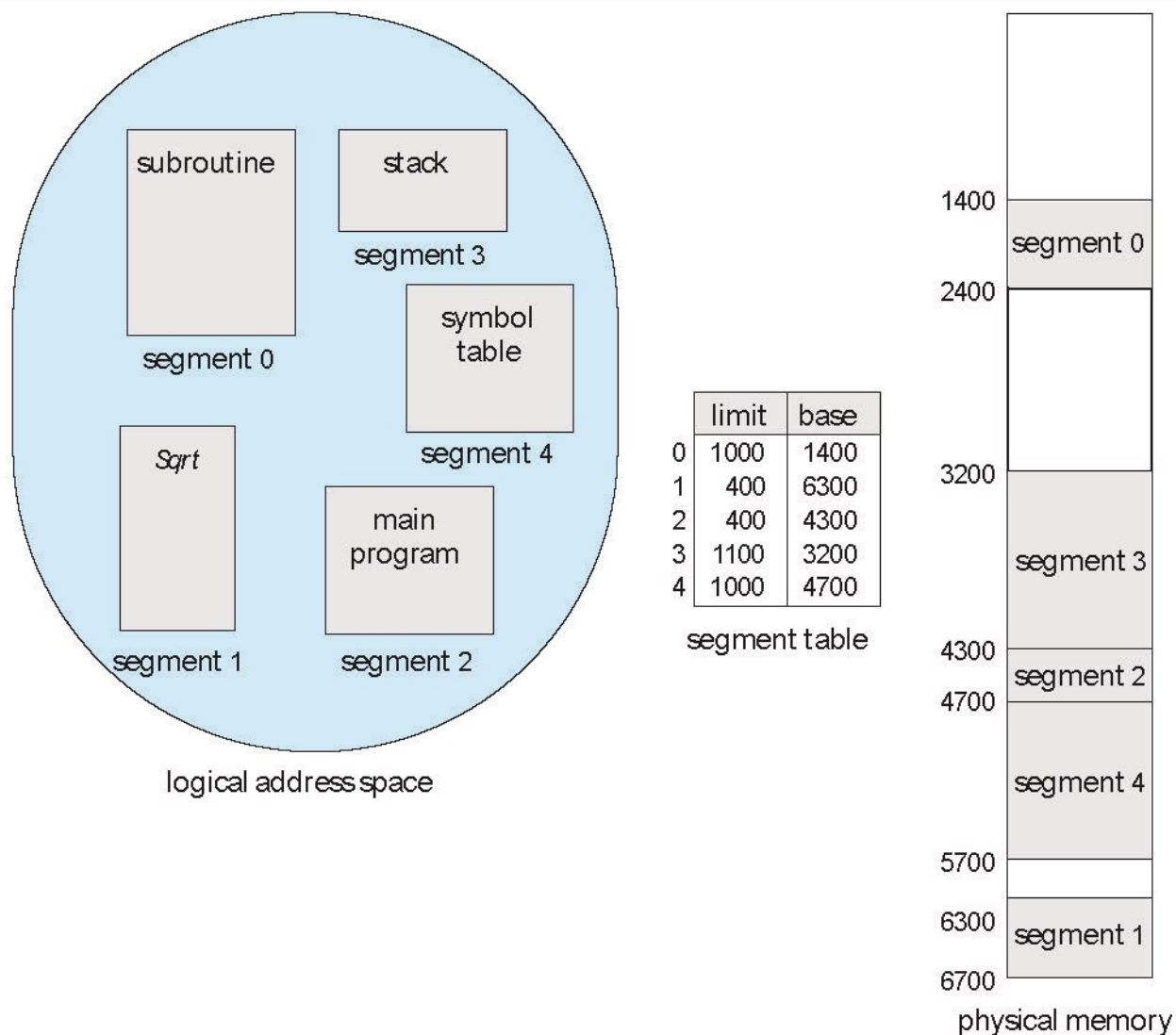
Сегментна организация на ОП

- Логическото адресно пространство се разглежда като съвкупност от сегменти.
- Логическият адрес се представя като двойка
<segment_number, offset>
- Използва се таблица на сегментите, съдържаща **база-**началния физически адрес на сегмент в паметта и **дължина** на сегмента (лимит).
- Таблицата на сегментите се съхранява в паметта.

Транслиране

Пример на сегментиране

Защита на паметта

- Сегменти за инструкции (read-only) и сегменти за данни (read-write).
- Всеки сегмент има бит за защита на достъпа (запис в read-only сегмент).

Пример: масив се помещава в сегмент.

Сегментно-странична организация

- Всеки сегмент се състои от страници.
- Логическият адрес се представя като тройка:

<segment_number, page_number, offset>

- Изисква повече трансляции.

Пример: IA32

- Поддържа сегментна и сегментно-странична организация на паметта.
 - Всеки сегмент до 4Gb.
 - До 16K сегмента за процес.
- Логическото пространство на процеса е разделено в два дяла:
 - 1-ви – съдържа до 8K сегмента собствени за процес (в Local Description Table);
 - 2-ри – съдържа до 8K сегмента, споделени между процеси (в Global DescriptionTable).

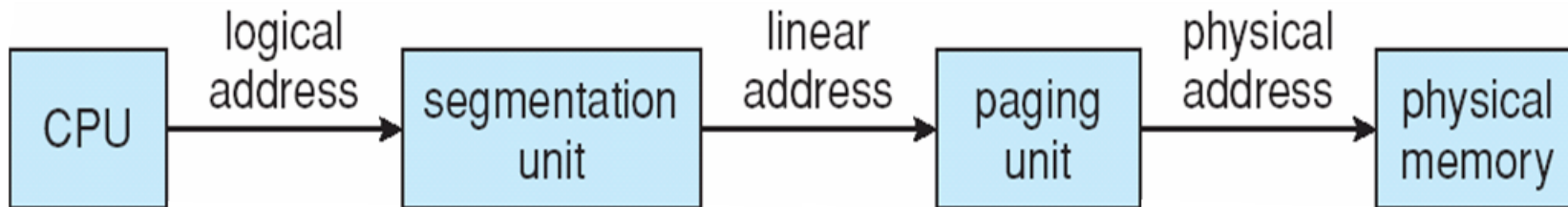
Пример: IA32 (2)

- Логическият адрес с във вида
<selector, offset>
- Селекторът е 16 битов:

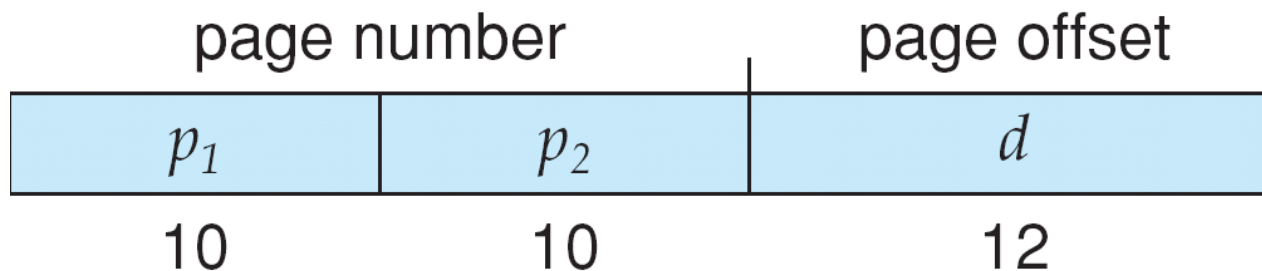

- Отместването е 32 бита.
- На базата на логическия адрес се формира **линеен адрес (32 бита)**.
- На базата на линейния адрес се формира **физически адрес (32 бита)**.

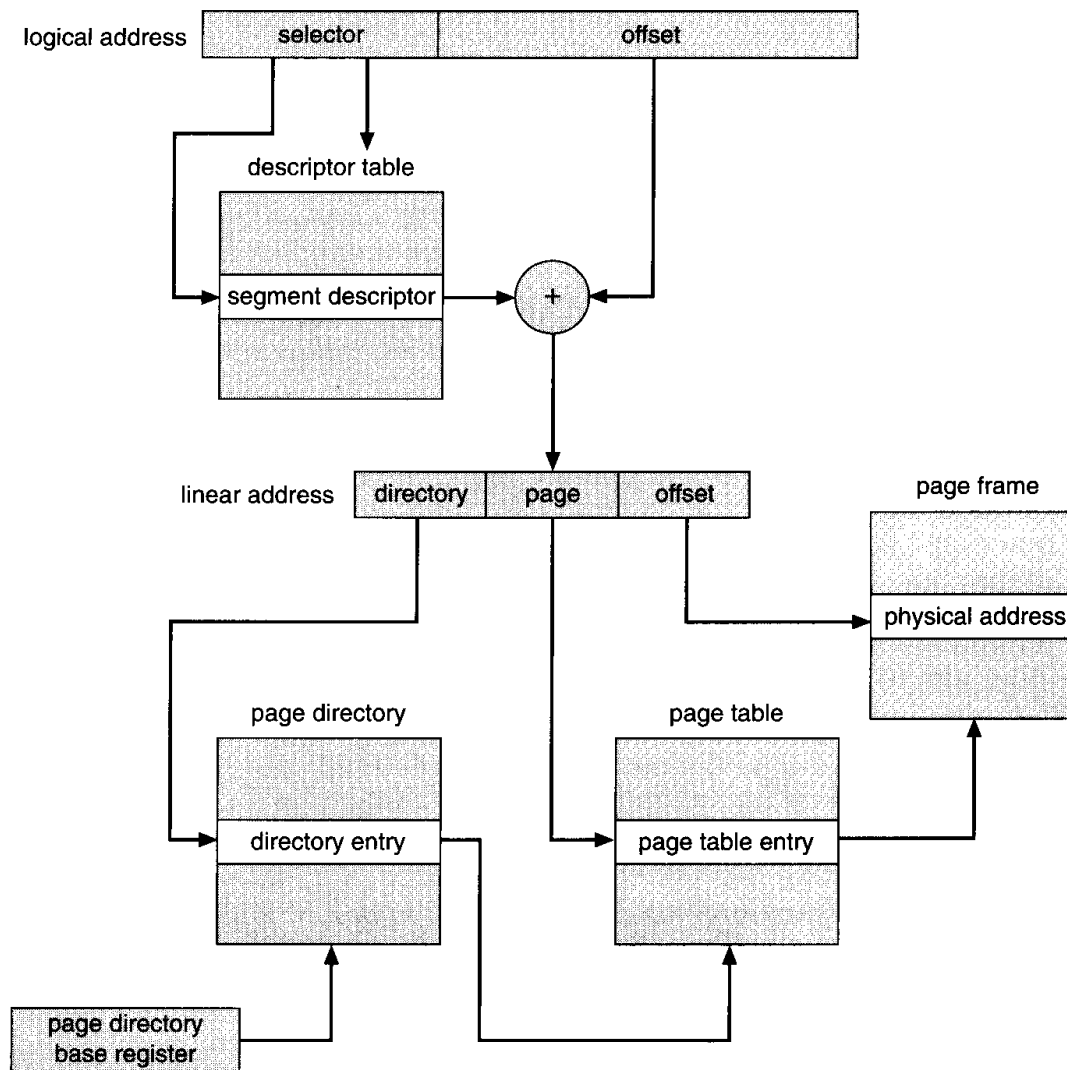
Пример: IA32 (2)

Линеен адрес:

Пример: IA32 (3)

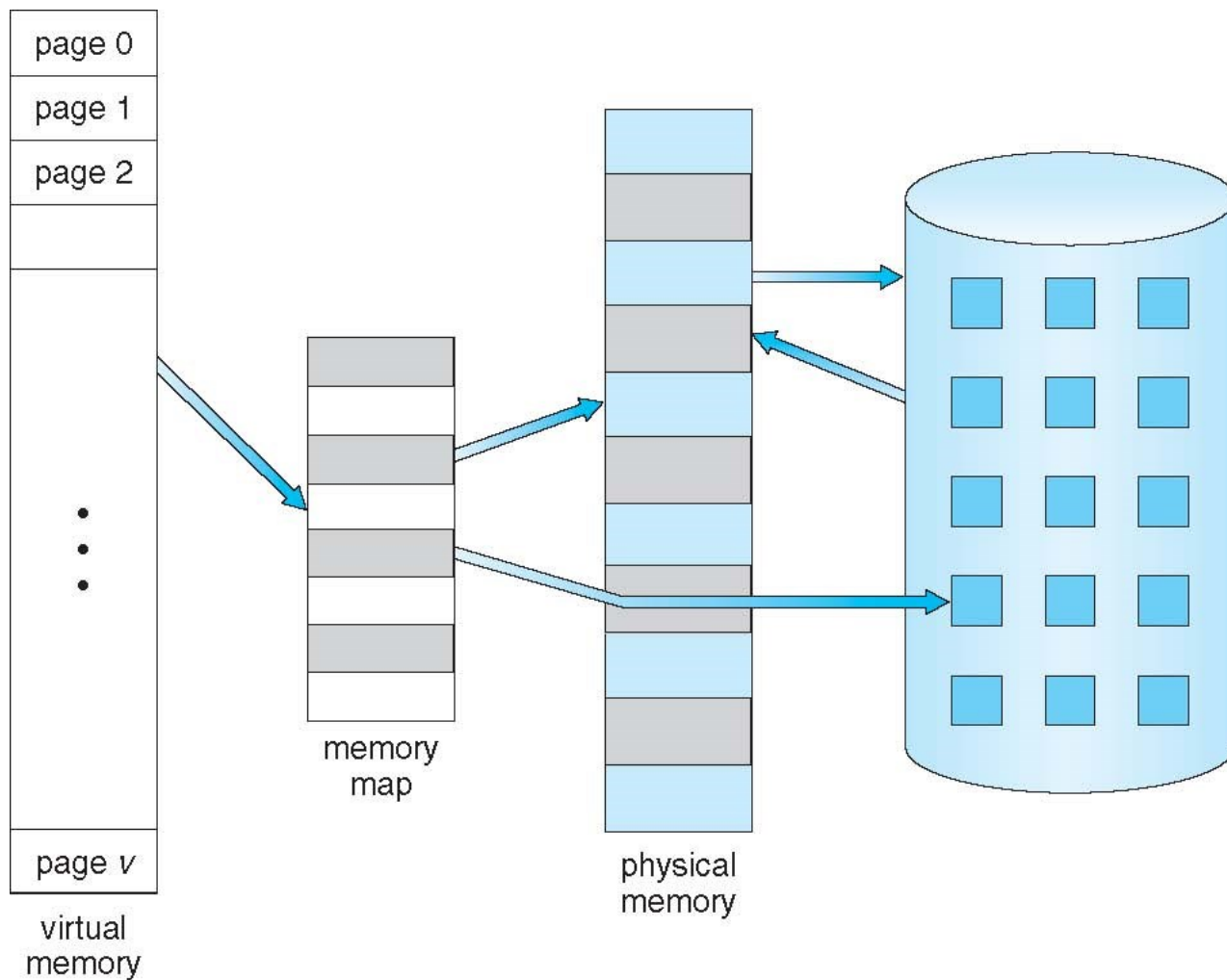
Виртуална памет

- Разделяне на логическата от физическата памет.
- Позволява използване на повече виртуална памет от реално наличната физическа.
- Позволява наличие в паметта само на част от програмата, която се изпълнява.
- Позволява различни процеси да си споделят файлове и памет.
- Реализира се основно на базата на механизма на заявки за страници (*demand paging*).

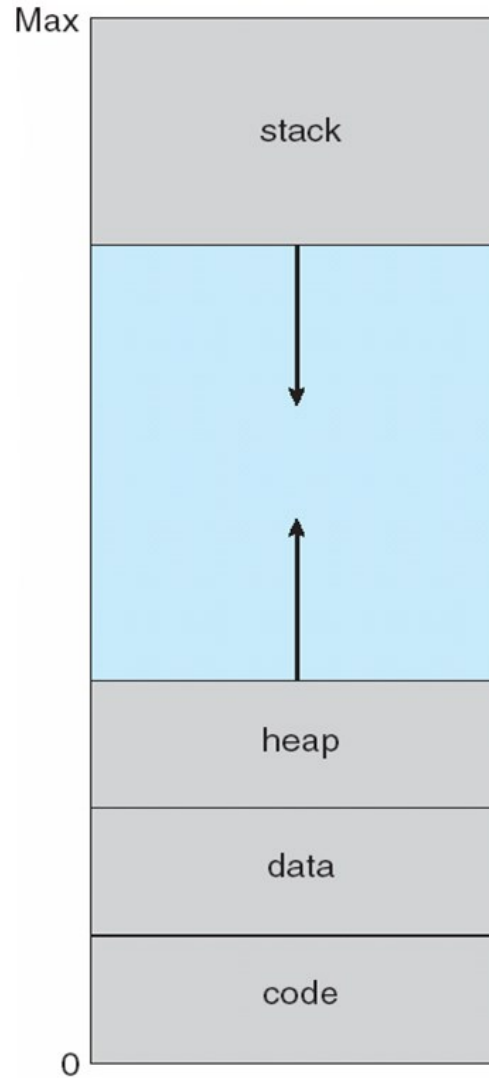
Прехвърляне на процеси (swapping)

- Съхраняване на паметта за процес на външен носител или зареждането ѝ от диска в ОП.
- Действието се стартира при изчерпване на наличната физическа памет.
- Може да се прехвърля част от процеса.
- Типично е свързано с концепцията за виртуална памет.

Виртуална памет

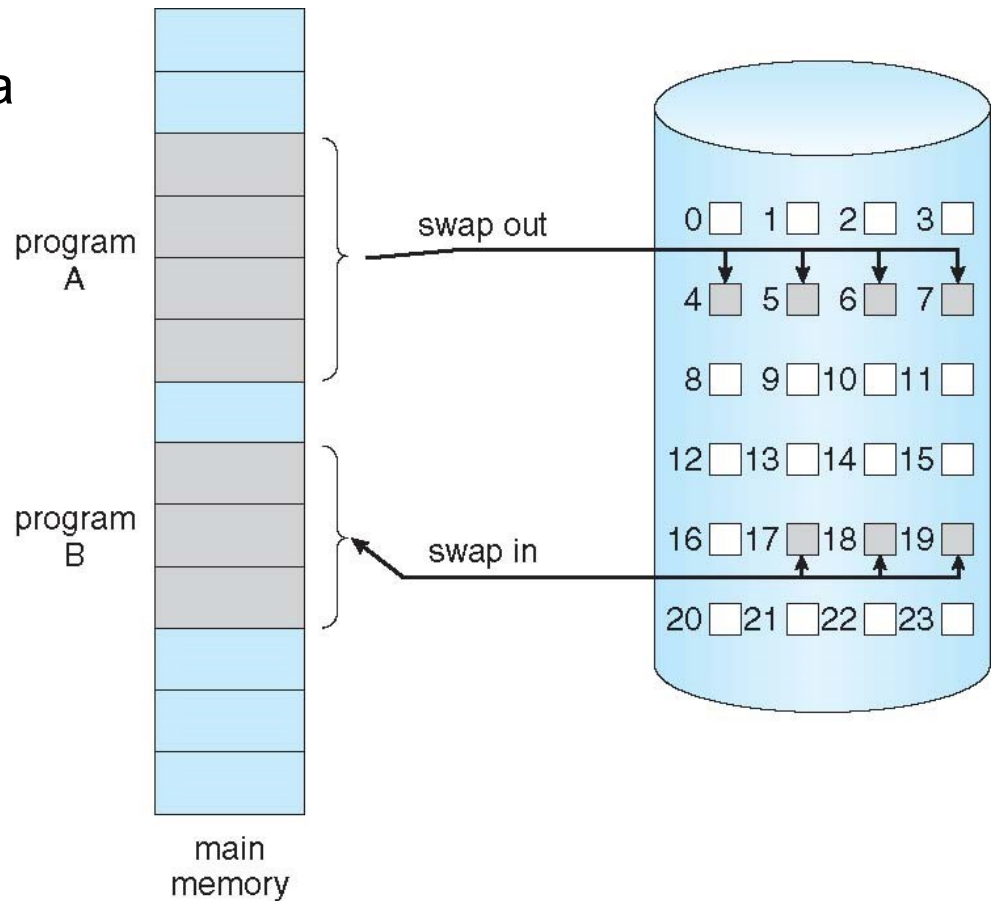

Виртуално адресно пространство

Заявки за страници

- Зареждане на страница на процес в паметта при необходимост.
- Компонентът, извършващ процеса – *pager*.

Заявки за страници

- Ако процесът има достъп до страница, която не е в паметта, Pager трябва да зареди изискваната страница.
- Определянето на това кои страници са в паметта и кои на диска се извършва чрез схема "валидна-невалидна" страница (**v** – в паметта, **i** – на диска).
- Ако по време на транслирането на адрес страницата я няма в паметта – отказ за страница (**page fault**).

Frame #	valid-invalid bit
	v
	v
	v
	i
...	
	i
	i

page table

Заявки за страници - пример

0	A
1	B
2	C
3	D
4	E
5	F
6	G
7	H

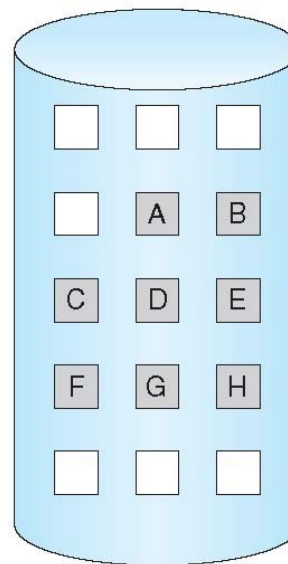
logical
memory

valid-invalid bit		
frame		
0	4	v
1		i
2	6	v
3		i
4		i
5	9	v
6		i
7		i

page table

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15

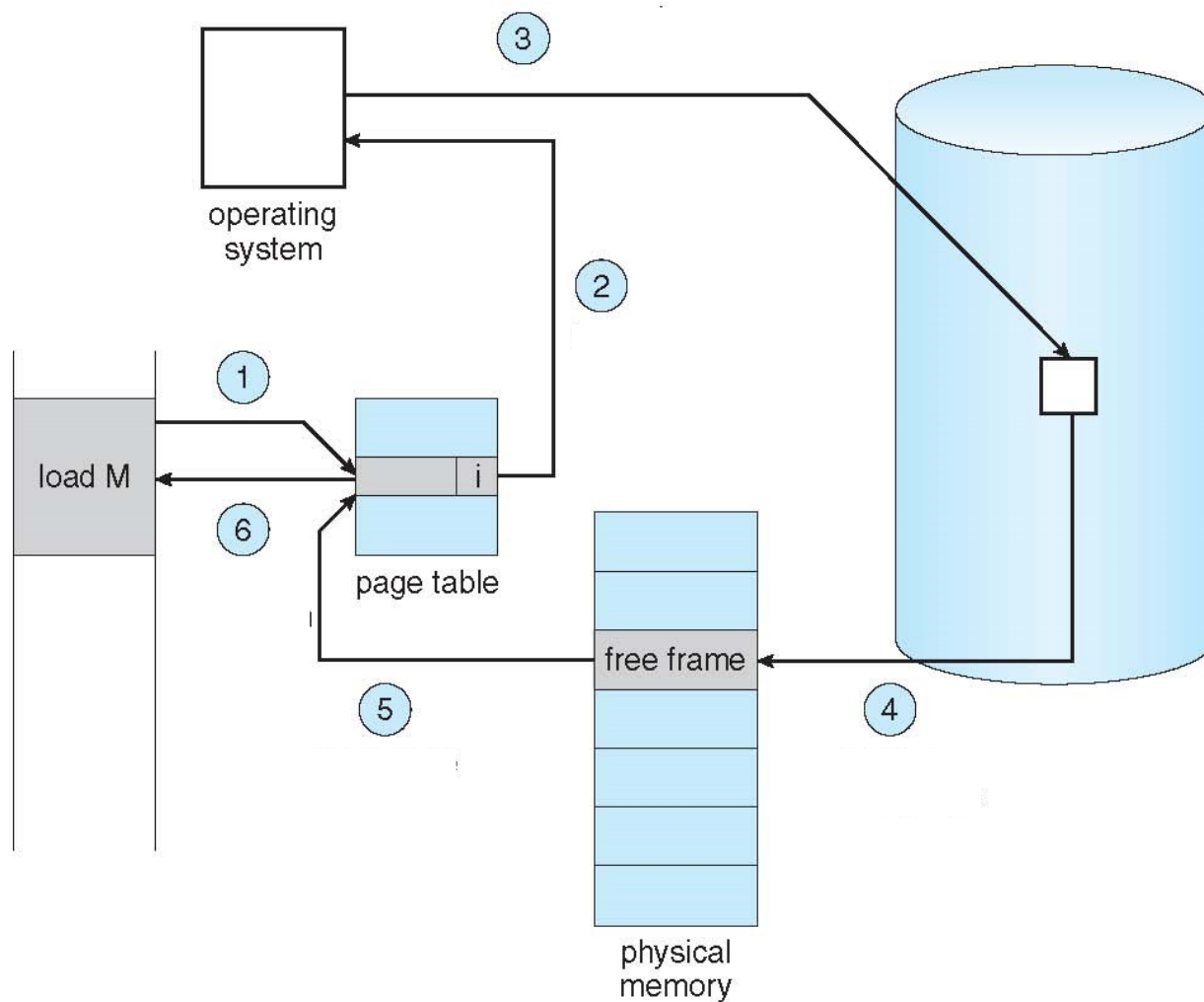
physical memory

Отказ за страница

- Необходимата страница я няма в паметта -> Page Fault.

Отказ за страница

Отказ за страница (2)

1. ОС преглежда таблицата на страниците
2. Ако е невалидна референция \Rightarrow abort. Ако е валидна, но не е в паметта - към стъпка (3)
3. Намира свободен фрейм в паметта
4. Зарежда страницата във фрейма чрез планирана I/O операция
5. Модифицира таблиците да указват, че страницата е в паметта (битът за валидиране = **v**)
6. Рестартира инструкцията, която е довела до отказ за страница

Замяна на страници

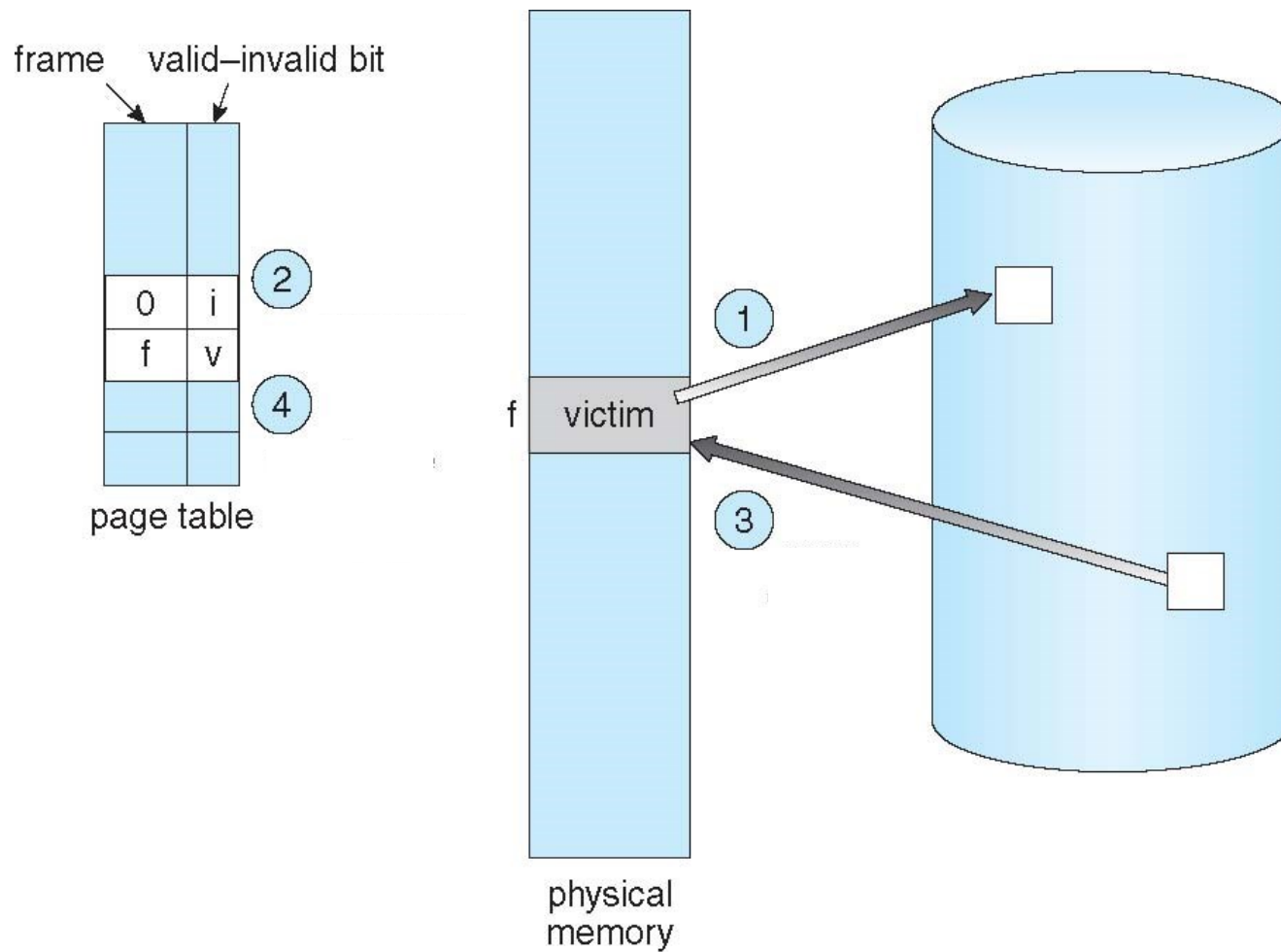
Ситуация: в случай на необходимост от зареждане на нова страница, не са налични свободни фреймове в ОП.

Решение: “изхвърляне” на друга страница от ОП и съхраняване на диска.

Базов алгоритъм

1. Намира се позицията на необходимата страница на диска
2. Открива се свободен фрейм:
 - ако е наличен се използва;
 - ако не е се стартира алгоритъм за замяна на страница:
 - избира се определен фрейм за изхвърляне (victim);
 - ако е бил модифициран се записва на диска;
3. Зареждане на необходимата страница във фрейма, обновяване на таблиците на страниците и фреймовете
4. Продължава процеса чрез рестартиране на инструкцията, предизвикала отказ за страница

Базов алгоритъм

Стратегии на заместване на страници

Random стратегия:

- Избира се случайна страница за изхвърляне.
- Не е добра стратегия – може да се изхвърли страница, която ще се използва в следващия момент

Стратегии на заместване на страници

FIFO стратегия:

- Всяка страница е маркирана с времето на зареждане в паметта.
- При замяна се избира най-отдавна стоялата в паметта.
- Не добра производителност- страницата може да съдържа модул за инициализация (използван преди много време), но да включва променливи, които се използват много често.

Стратегии на заместване на страници

Last Recently Used (LRU) стратегия:

- Базира се на информация в миналото.
- Заменя се страница, не използвана за дълъг период от време.
- За всяка страница се поддържа време на последното използване.
- Изисква специален хардуер.

Стратегии на заместване на страници

Least Frequently Used (LFU) стратегия:

- Брой референции към страница.
- Заменя се страница с най-малък брой референции (активно използваните имат голям брой).
- Ситуации при интензивно използвана страница при инициализация на процес, но после рядко използвана.

Стратегии на заместване на страници

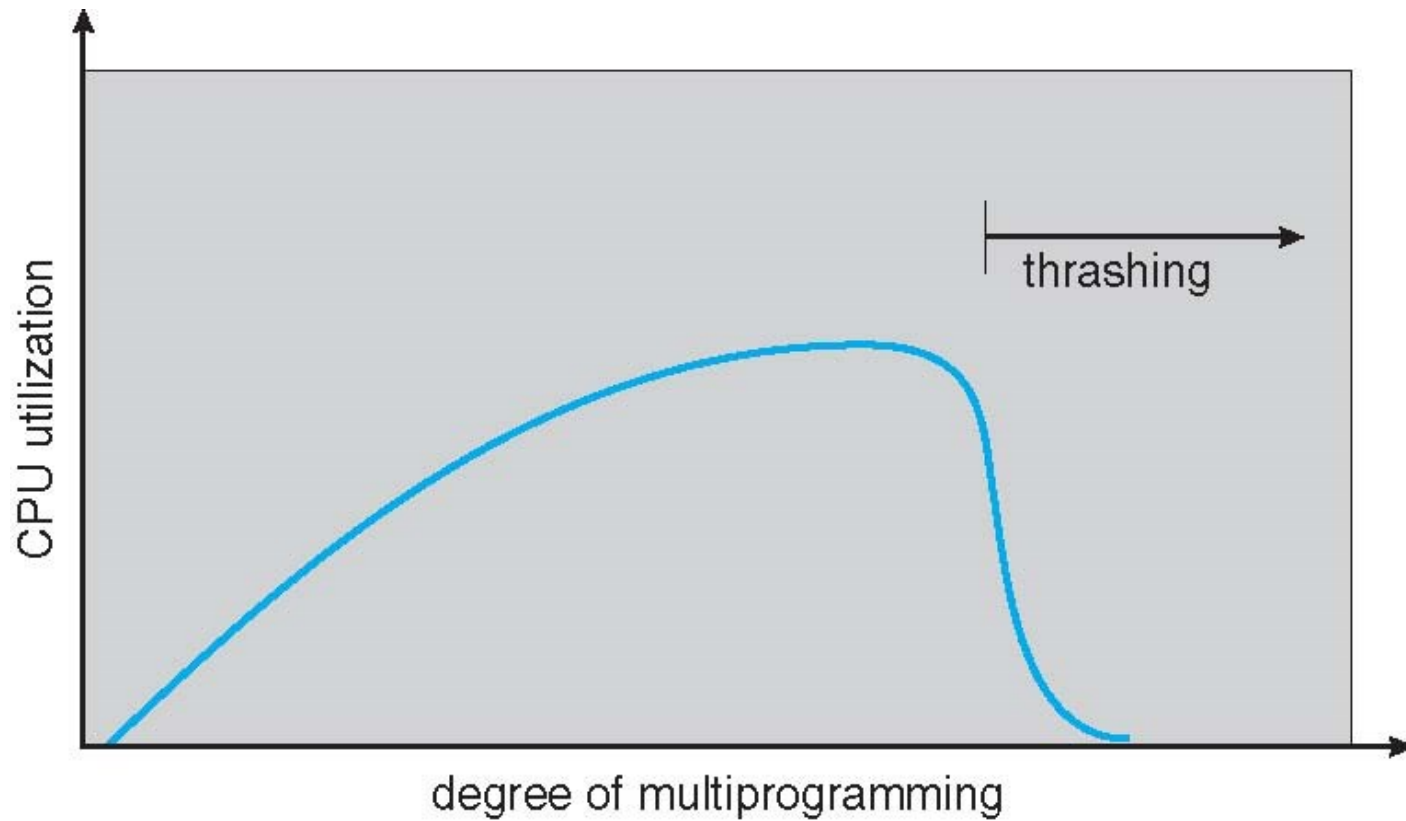
Most Frequently Used (MFU) стратегия:

- Брой референции към страница.
- Заменя се страница с най-малък брой референции (току-що е заредена и още не е използвана).

Проблеми при заместване на страници

- Ако процес използва активно всичките си страници и има необходимост от нова страница, трябва да се изхвърли някоя, която отново ще бъде необходима.
- Ако ОС трябва да стартира нов процес.
 - Продължителен процес на прехвърляне на страници между паметта и диска (**trashing**)

Trashing

Метод на работните множества

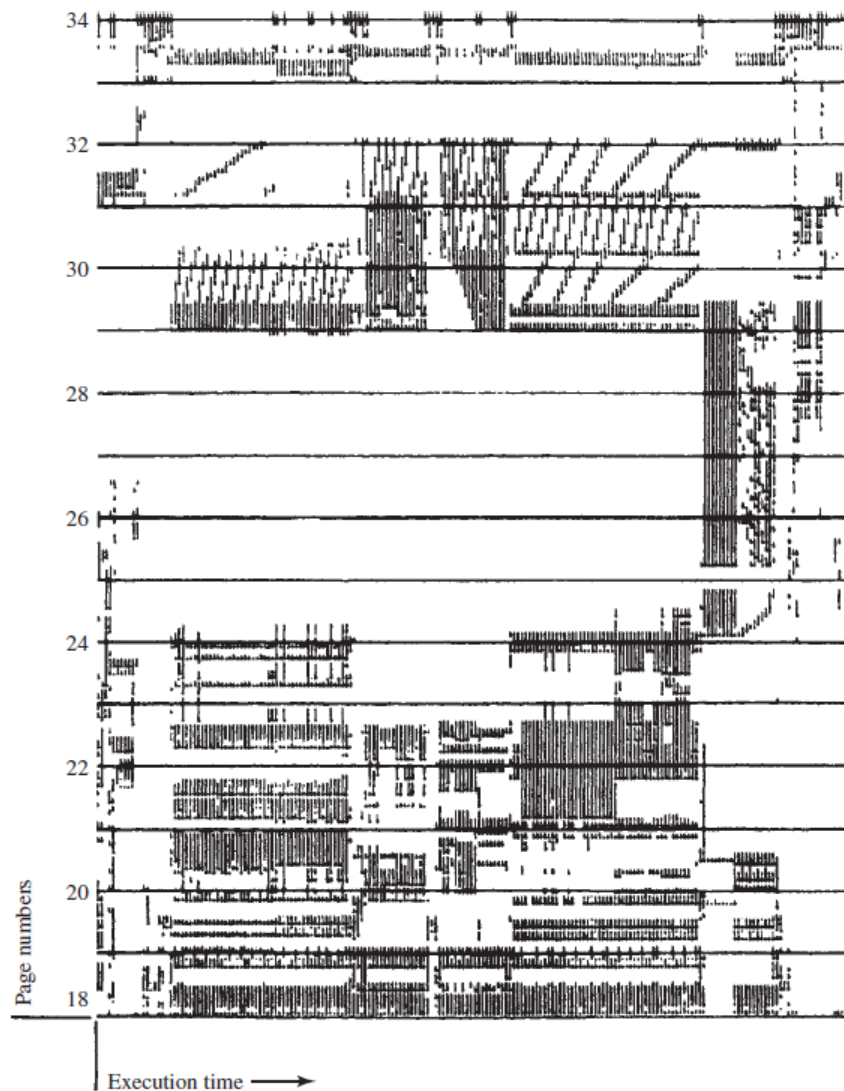
- Модифициран вариант на LRU
- Допускане за *локалност* – достъп на процес до страници, които се използват активно заедно.

За всеки процес в даден момент от време се определя броят на страниците, към които се е обръщал най-скоро за определен период Δ – ***работно множество на процеса***.

Δ - working set window

Ако страница не се използва, тя се премахва Δ единици виртуално време след последната ѝ референция.

Локалност

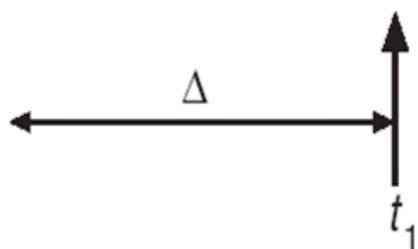

Метод на работните множества

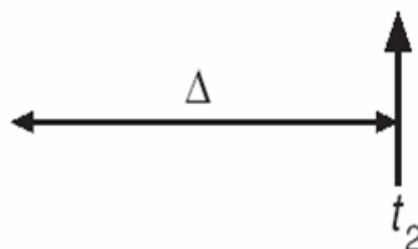
Пример за $\Delta = 10$

page reference table

... 2 6 1 5 7 7 7 5 1 6 2 3 4 1 2 3 4 4 4 3 4 3 4 4 4 4 1 3 2 3 4 4 4 3 4 4 4 ...

$$WS(t_1) = \{1, 2, 5, 6, 7\}$$

$$WS(t_2) = \{3, 4\}$$

Метод на работните множества

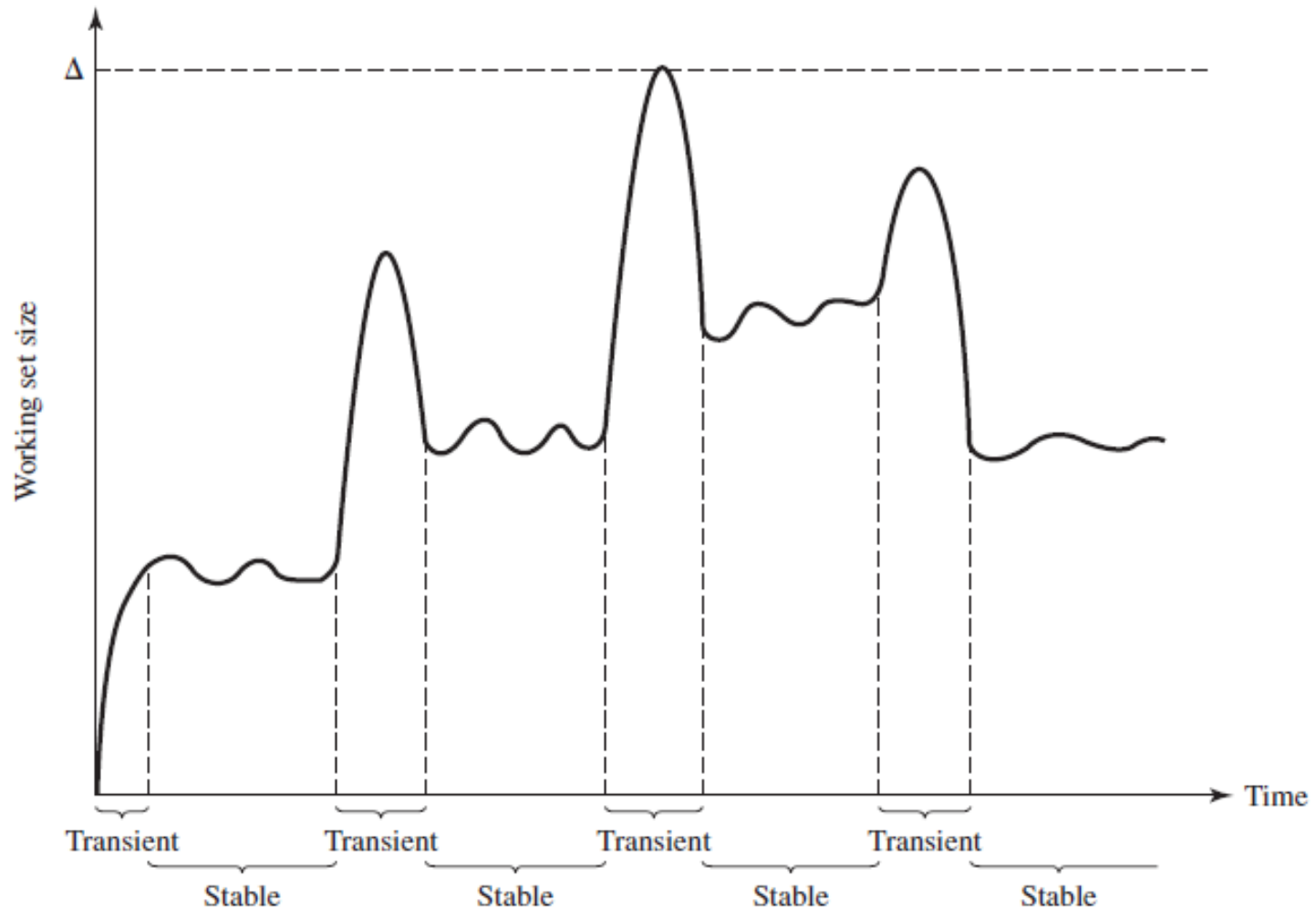
- Коректността на работното множество зависи от Δ
 - ако Δ е прекалено малко няма да включи локалността
 - ако Δ е прекалено голямо ще включи няколко локалности
 - ако $\Delta = \infty$, ще включи цялата програма
- $D = \sum WSS_i$ - приблизително всичките заявки за страници

Ако m – общи брой налични фреймове.

➤ При $D > m \Rightarrow \text{Thrashing}$

Политика: Ако $D > m$, то спиране или изхвърляне на цял процес

Метод на работните множества (2)

Пример за page fault

```
int[128,128] data;
```

Всеки ред се съхранява в една страница (128 думи):

data[0,0], data[0,1], ... , data[0,127], data[1,0],..., data[127,127]

Program 1:

```
for (j = 0; j < 128; j++)  
    for (i = 0; i < 128; i++)  
        data[i,j] = 0;
```

Program 2:

```
for (i = 0; i < 128; i++)  
    for (j = 0; j < 128; j++)  
        data[i,j] = 0;
```

Пример за page fault – 1 вариант

data[0,0]
data[0,1]
...
data[0,127]

Page 0

data[1,0]
data[1,1]
...
data[1,127]

Page 1

Program 1:
for (j = 0; j < 128; j++)
 for (i = 0; i < 128; i++)
 data[i,j] = 0;

...

data[127,0]
data[127,1]
...
data[127,127]

Page 127

Пример за page fault - 1

data[0,0]
data[0,1]
...
data[0,127]

Page 0

i = 0, j = 0

data[1,0]
data[1,1]
...
data[1,127]

Page 1

Program 1:
for (j = 0; j < 128; j++)
 for (i = 0; i < 128; i++)
 data[i,j] = 0;

...

data[127,0]
data[127,1]
...
data[127,127]

Page 127

Пример за page fault - 1

data[0,0]
data[0,1]
...
data[0,127]

Page 0

data[1,0]
data[1,1]
...
data[1,127]

Page 1

...

data[127,0]
data[127,1]
...
data[127,127]

Page 127

i = 1, j = 0

Program 1:

```
for (j = 0; j < 128; j++)  
  for (i = 0; i < 128; i++)  
    data[i,j] = 0;
```

Пример за page fault - 1

data[0,0]
data[0,1]
...
data[0,127]

Page 0

data[1,0]
data[1,1]
...
data[1,127]

Page 1

...

data[127,0]
data[127,1]
...
data[127,127]

Page 127

i = 127, j = 0

```
Program 1:  
  for (j = 0; j < 128; j++)  
    for (i = 0; i < 128; i++)  
      data[i,j] = 0;
```

Пример за page fault - 1

data[0,0]
data[0,1]
...
data[0,127]

Page 0

data[1,0]
data[1,1]
...
data[1,127]

Page 1

Program 1:

```
for (j = 0; j < 128; j++)  
  for (i = 0; i < 128; i++)  
    data[i,j] = 0;
```

...

➤ **128 x 128 = 16 384 откази**

data[127,0]
data[127,1]
...
data[127,127]

Page 127

Пример за page fault – 2 вариант

data[0,0]
data[0,1]
...
data[0,127]

Page 0

data[1,0]
data[1,1]
...
data[1,127]

Page 1

Program 2:

```
for (i = 0; i < 128; i++)  
  for (j = 0; j < 128; j++)  
    data[i,j] = 0;
```

...

data[127,0]
data[127,1]
...
data[127,127]

Page 127

Пример за page fault – 2

data[0,0]
data[0,1]
...
data[0,127]

Page 0

j = 0, i = 0

data[1,0]
data[1,1]
...
data[1,127]

Page 1

Program 2:

```
for (i = 0; i < 128; i++)  
  for (j = 0; j < 128; j++)  
    data[i,j] = 0;
```

...

data[127,0]
data[127,1]
...
data[127,127]

Page 127

Пример за page fault – 2

data[0,0]
data[0,1]
...
data[0,127]

Page 0

j = 1, i = 0

data[1,0]
data[1,1]
...
data[1,127]

Page 1

Program 2:

```
for (i = 0; i < 128; i++)  
  for (j = 0; j < 128; j++)  
    data[i,j] = 0;
```

...

data[127,0]
data[127,1]
...
data[127,127]

Page 127

Пример за page fault – 2

data[0,0]
data[0,1]
...
data[0,127]

Page 0

j = 127, i = 0

data[1,0]
data[1,1]
...
data[1,127]

Page 1

Program 2:

```
for (i = 0; i < 128; i++)  
  for (j = 0; j < 128; j++)  
    data[i,j] = 0;
```

...

data[127,0]
data[127,1]
...
data[127,127]

Page 127

Пример за page fault – 2

data[0,0]
data[0,1]
...
data[0,127]

Page 0

data[1,0]
data[1,1]
...
data[1,127]

Page 1

...

data[127,0]
data[127,1]
...
data[127,127]

Page 127

Program 2:

```
for (i = 0; i < 128; i++)  
    for (j = 0; j < 128; j++)  
        data[i,j] = 0;
```

➤ **128 откази**

Въпроси ?